

Alkoholkonsumtionen i Sverige 2019 **CAN Rapport 193**

Björn Trolldal

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

Layout: Ida Ömalm Ronvall

ISBN 978-91-7278-316-4 (pdf)

URN:NBN:se:can-2020-7(pdf)

Alkoholkonsumtionen i Sverige 2019

Björn Trolldal

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport 193

Stockholm 2020

Förord

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDT-området. Vårt uppdrag är att sprida kunskap om konsumtions- och skadeutvecklingen av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom undersökningar, sammanställningar och forskning, men även via kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor, Monitormätningarna och Vanor och konsekvenser.

CAN är en del av civilsamhället med omkring 50 medlemsorganisationer. CAN:s styrelse utses av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vetenskapsrådet, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen samt av årsmötet där medlemsorganisationerna finns representerade. Regeringen utser ordförande och vice ordförande.

Monitormätningarnas huvudsyfte är att ge en bild av den totala alkohol- och tobakskonsumtionen i Sverige, där både registrerade och oregistrerade källor inkluderas i beräkningarna. Mätningarna startades i juni år 2000 och har sedan dess pågått kontinuerligt. Ungefär 350 000 respondenter har intervjuats i mätningarna sedan starten. CAN har varit ansvariga för Monitormätningarna sedan 2013. Alkoholdelen i mätningarna finansieras av Systembolaget.

I föreliggande rapport presenteras aktuella beräkningar av den totala alkoholanskaffningen och de olika registrerade och oregistrerade delmängderna till och med 2019. Beräkningarna redovisas för hela den aktuella perioden 2001–2019, men med fokus på den senaste tioårsperioden.

Rapporten har författats av Björn Trolldal. Anna Englund, Ulf Guttormsson och Martina Zetterqvist har på olika sätt varit mycket behjälpliga i arbetet med rapporten.

CAN vill passa på att tacka alla som har medverkat i undersökningarna eller som på annat sätt har bidragit till undersökningarnas genomförande under åren.

Stockholm, september 2020

Charlotta Rehnman Wigstad

Direktör CAN

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	8
Inledning	10
Resultat	13
Registrerad, oregistrerad och total alkoholanskaffning	13
Registrerad och oregistrerad anskaffning av respektive dryck	23
Avslutande sammanfattning	29
Referenser	30
Bilaga 1. Tabellbilaga	32
Bilaga 2. Material och metod	41

Sammanfattning

I Monitormätningarna summeras den registrerade delen av alkoholanskaffningen med den oregistrerade delen för att få en bild av den totala konsumtionen i landet. Den registrerade delen utgörs av alkohol som säljs genom registrerade försäljningskanaler i Sverige, det vill säga på Systembolaget, restauranger och i livsmedelsbutiker. Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet.

I den här rapporten redovisas uppgifter om anskaffning av alkohol i befolkningen för perioden 2001–2019, med betoning på den senaste tioårsperioden 2010–2019. Alla uppgifter avser, eller är baserade på, liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

Den totala alkoholkonsumtionen

- Den totala konsumtionen sjönk något under 2019 jämfört med 2018.
- Under 2019 uppgick den totala konsumtionen till i genomsnitt 8,67 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det är 2 % lägre än under 2018.
- Under den senaste 10-årsperioden, mellan 2010 och 2019, har den totala konsumtionen minskat med 9 %.
- Under 2019 ökade Systembolagets försäljning och resandeförseln. Restaurangernas försäljning minskade däremot liksom köp av smugglad alkohol. Dessutom sjönk folkölsförsäljningen och hemtillverkningen. Köp på internet sjönk marginellt.
- Under 2019 stod den registrerade delen för 82,2 % av den totala konsumtionen och den oregistrerade delen för 17,8 %.

Den registrerade konsumtionens olika delar

- Den registrerade konsumtionen uppgick under 2019 till 7,13 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det är, jämfört med 2018, en minskning med 1 %.
- Under den senaste 10-årsperioden har den registrerade delen av konsumtionen minskat med 3 %
- Systembolagets försäljning steg något under 2019 jämfört med 2018. Försäljningen var 5,82 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre under 2019. Det är en ökning med en halv procent jämfört med året innan. Under den senaste 10-årsperioden har Systembolagets försäljning ökat med knappt en halv procent.
- Restaurangkonsumtionen uppgick under 2019 till 0,90 liter, vilket är en minskning med 7 % jämfört med 2018. Under de senaste 10 åren är minskningen 5 %.
- Även folkölsförsäljningen sjönk under 2019, jämfört med 2018. Minskningen var 7 %, vilket är en del i en långsiktig trend. Under den senaste tioårsperioden är minskningen 37 %.

Den oregistrerade konsumtionens olika delar

- Den oregistrerade delen av konsumtionen uppgick under 2019 till 1,54 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre vilket, jämfört med 2018, är en minskning med 6 %.
- Minskningen beror på att köpen av smugglad alkohol och hemtillverkning sjönk.
- Köpen av smugglad alkohol uppgick till 0,28 liter under 2019. Det är, jämfört med 2018, en minskning med 30 %. Hemtillverkningen uppgick till 0,19 liter, vilket är en minskning med 17 %.
- Däremot ökade resandeförseln under 2019. Den uppgick till 0,97 liter, vilket är en ökning med 7 % jämfört med året innan.
- Köp via internet sjönk något, men förändringen är marginell i sammanhanget.
- Under den senaste tioårsperioden, det vill säga jämfört med 2010, har den oregistrerade delen av konsumtionen sjunkit med 27 %.

De olika källornas andelar av totalkonsumtionen

- De olika källornas andelar av den totala konsumtionen var under 2019 följande: Systembolaget 67,2 %, resandeförsel 11,2 %, restauranger 10,4 %, folköl 4,7 %, köp av smugglad alkohol 3,2 %, hemtillverkning 2,2 % och internet 1,2 %.
- De större förändringarna under 2019, jämfört med 2018, var Systembolagets ökade andel (+1,6 procentenheter) och resandeförselns ökning (+1,0) samt den lägre andelen köp av smugglad alkohol (-1,3).

Dominerande drycker per anskaffningskälla under 2019

- Försäljningen av vin stod för 53 % av Systembolagets försäljning och starkölet för 29 %.
- Sprit stod för 47 % av resandeförseln och starkölet för 29 %.
- Restaurangförsäljningen dominerades av starkölet som stod för 60 % av försäljningen, följt av vin med 28 %.
- Starkölet var störst när det gäller köp av smugglad alkohol med en andel på 57 %, följt av sprit med 31 %.
- Vin stod för störst andel av köpen via internet.
- Hemtillverkningen var relativt jämnt fördelat bland sprit, vin och starköl under 2019, med en viss övervikt för starkölet.

Dryckernas andelar av den totala konsumtionen

- Förändringarna av de olika dryckernas andelar av konsumtionen var små under 2019. Under 2019 stod vin för den största andelen av totalkonsumtionen med 42,8 %, följt av starköl med 31,9 %, sprit 18,8 %, folköl 4,7 % och cider (inklusive så kallad alkoholäsk) med 1,9 %.

Inledning

Bakgrund

I Monitormätningarna summeras den registrerade delen av alkoholanskaffningen med den oregistrerade delen för att få en bild av den totala konsumtionen i landet. Den registrerade delen utgörs av alkohol som säljs inom landet, det vill säga på Systembolaget, restauranger och i livsmedelsbutiker. Denna del kallas för ”registrerad” eftersom försäljningen via dessa kanaler finns statistikförd hos Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.

Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet. Den här delen finns av naturliga skäl inte statistikförd någonstans. Den kartläggs istället med hjälp av Monitormätningarnas löpande frågeundersökning som omfattar drygt 18 000 personer per år. Totalt har ungefär 350 000 personer blivit intervjuade sedan starten.

I mätningarna följs konsumtionen på anskaffningsplanet (köp, införsel och hemtillverkning) och inte på konsumtionsplanet. Över en längre tidsperiod är dock konsumtionen i princip densamma som anskaffningen. Om inte annat specifikt anges används begreppen anskaffning och konsumtion synonymt i denna rapport. I rapporten redovisas uppgifter för perioden 2001–2019, men med fokus på den senaste tioårsperioden 2010–2019. Konsumtionen/anskaffningen anges i, eller är baserad på, liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

Rapportens disposition

Rapporten inleds med en kort beskrivning av de datamaterial som används i Monitormätningarna. I resultatavsnittet redovisas de aktuella förändringarna i de olika registrerade och oregistrerade delmängderna samt hur konsumtionen för de olika dryckerna har utvecklats över tid. I resultatdelens tabeller redovisas uppgifter för den senaste tioårsperioden. I den avslutande sammanfattningen relateras bland annat de aktuella resultaten till utvecklingen av andra externa indikatorer på konsumtionsutvecklingen.

Det finns två bilagor till rapporten. Bilaga 1 är en tabellbilaga där uppgifter för hela den aktuella perioden 2001–2019 presenteras. På CAN:s hemsida finns även motsvarande tabellbilaga i excelformat. Bilaga 2 innehåller en fördjupad beskrivning av de datamaterial och den metodik som används i Monitormätningarna.

Registrerad försäljning av alkoholdrycker

Den registrerade försäljningen i Sverige består av försäljning på Systembolaget och på restauranger, samt av folköl i livsmedelsbutiker. Uppgifterna om försäljningen på Systembolaget erhålls direkt från Systembolaget. Försäljning på restauranger baseras på partihandlarnas redovisade uppgifter, som publiceras av Folkhälsomyndigheten. Försäljningen av folköl beräknas av företaget Delfi Marknadspartner AB, på uppdrag av Sveriges Bryggerier.

rier. Delfi redovisar uppgifter om försäljningen från de företag som ingår i deras undersökningar, vilket är den övervägande majoriteten. För övriga företag görs en uppskattning. I de redovisade uppgifterna om folkölsförsäljningen i denna rapport ingår även den försäljning som sker på restauranger eller andra serveringsställen. Den delen uppgår till knappt 1 % av den totala folkölsförsäljningen men redovisas inte separat i rapporten.

Dryckeskategorin "cider och blanddrycker" särredovisas inte i den officiella restaurangstatistiken. Dessa drycker ingår istället i respektive huvudkategori, det vill säga som sprit, vin eller starköl beroende på alkoholbasen. Detta får till följd att uppgifterna om total anskaffning av cider inte ger en fullständig bild av konsumtionen av dessa drycker i landet. Vad gäller dryckeskategorin "cider" i den här rapporten, så ingår även så kallade blanddrycker och "alkoläsk".

Oregistrerad anskaffning av alkohol

Den oregistrerade delen av den totala konsumtionen består av fyra delmängder: alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet. I Monitormätningarna kartläggs dessa delmängder med hjälp av en löpande frågeundersökning som omfattar cirka 18 000 personer per år. Sedan starten under år 2000 har ungefär 350 000 personer blivit intervjuade.

För att minska effekterna av olika faktorer som kan snedvrider svaren i anskaffningsdelen av undersökningen, baseras undersökningen på fyra huvudprinciper. Dessa principer är:

1. Undvikande av mått på konsumtionsplanet

I den här delen av Monitormätningarna mäts konsumtionen på anskaffningsplanet (köp, införsel och hemtillverkning) och inte på konsumtionsplanet.

2. Kort observationstid

För att i möjligaste mån undvika bland annat glömskeeffekter är det viktigt med så kort observationstid som möjligt. I frågeundersökningen ställs därför frågor om respondenternas anskaffning under de senaste 30 dagarna.

3. Mätning på aggregerad nivå

Eftersom frågorna i mätningarna i den här delen avser anskaffning av alkoholdrycker, där summan av de oregistrerade delmängderna summeras med de registrerade, så följer att resultaten avser utvecklingen av konsumtionen på aggregerad, nationell nivå, och således inte på individnivå.

4. Uppräkning av de oregistrerade delmängderna

Eftersom de oregistrerade delmängderna som fångas in i undersökningen av olika skäl är lägre än de faktiska nivåerna, bland annat till följd av bortfall och underrapportering, genomförs vissa korrigeringar. Dessa korrigeringar baseras på frågor om hur mycket alkoholrespondenterna uppger att de har köpt på Systembolaget. Svaren jämförs med den faktiska försäljningen och skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp och Systembolagets faktiska försäljning används som en uppräkningsfaktor, för att räkna upp de olika delmängderna oregistrerad alkohol. Dessa faktorer beräknas per dryckeskategori.

I uppräknningen tas också hänsyn till att de olika oregistrerade delmängderna i varierande utsträckning är koncentrerade till dem som dricker allra mest, en grupp som är överrepresenterad i bortfallet. För en detaljerad beskrivning av den metodik som används, se bilaga 2, Leifman & Trolldal (2014a) samt Trolldal & Leifman (2018). För en teknisk beskrivning av den metodik som används, se Nyfjäll & Trolldal (2019).

Resultat

Inledning

I detta avsnitt redovisas beräkningarna av de olika registrerade och oregistrerade delmängderna av alkoholkonsumtion. Det inleds med en redovisning av den totala anskaffningen uppdelad på oregistrerad och registrerad konsumtion från 2001 till 2019, samt hur stora de sju olika delmängdernas andelar var under 2019. Därefter följer en redovisning av de sju delmängdernas utveckling under de senaste tio åren.

Resultatredovisningen fortsätter med ett avsnitt om hur stor andel av respektive dryck som de olika anskaffningskällorna står för, och därefter det omvända, det vill säga hur stor andel av respektive källa som de olika dryckerna står för.

Därefter följer ett avsnitt om hur de registrerade och oregistrerade delarnas av respektive dryck utvecklats under den senaste tioårsperioden, samt dryckernas andelar av totalkonsumtionen under perioden.

Registrerad, oregistrerad och total alkoholan­skaffning

I figur 1 redovisas anskaffningen totalt och uppdelat på registrerade och oregistrerade delmängder, i ren alkohol per invånare 15 år och äldre under perioden 2001–2019, se även tabell 1 (samt tabell 11 i bilaga 1).

Total anskaffning

Den totala anskaffningen, eller konsumtionen, var under 2019 lägre än under 2018. Under 2019 uppgick den till 8,67 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, jämfört med 8,83 liter under 2018. Det är en minskning med 2 %.

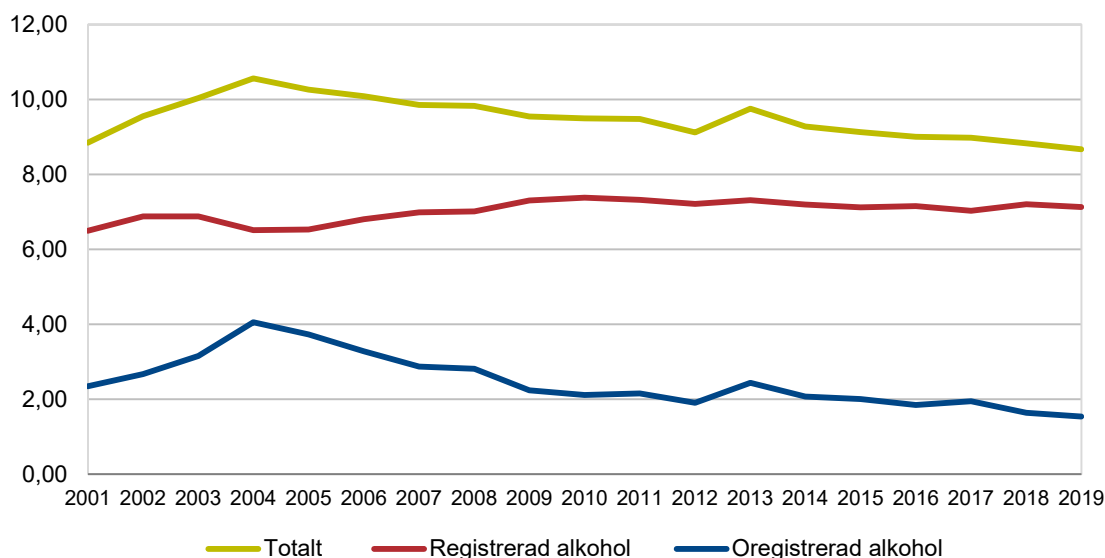
Under 2010 var den totala anskaffningen 9,50 liter. Det innebär att den minskat med 9 % under den senaste tioårsperioden, 2010–2019.

Registrerad och oregistrerad anskaffning

Under 2019 var den registrerade delen av anskaffningen 7,13 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det är en minskning med 1 % jämfört med 2018, och med 3 % jämfört 2010.

Den registrerade försäljningen har alltså legat på en relativt stabil nivå under de senaste tio åren. Dess andel av den totala konsumtionen har dock ökat från 77,7 % till 82,2 %, en ökning med 4,5 procentenheter sedan 2010 och med 0,8 procentenheter jämfört med 2018, se tabell 1 och 2 (samt tabell 11 och 12 för hela tidsperioden).

Den oregistrerade delen var 1,54 liter under 2019, vilket är en minskning med 6 % sedan 2018 och med 27 % sedan 2010. Under den senaste tioårsperioden har dess andel av totalkonsumtionen minskat med 4,5 procentenheter, från 22,3 % till 17,8 %. Under 2019 sjönk andelen med 0,8 procentenheter jämfört med året innan, se tabell 1 och 2.

Figur 1. Total samt registrerad och oregistrerad alkoholförbrukning, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

Under början av 00-talet steg den oregistrerade anskaffningen kraftigt, vilket påverkade den totala anskaffningen, se figur 1. Detta skedde samtidigt som införselkvoterna, som funnits för att begränsa resandeförseln, successivt togs bort vid införsel för privat bruk. Därefter sjönk den oregistrerade delen mer eller mindre kontinuerligt fram till omkring 2010. Därefter har den minskat ytterligare. Under 2013 steg dock den oregistrerade anskaffningen tillfälligt. En bidragande orsak var med stor sannolikhet den då starka svenska kronan i förhållande till euron.

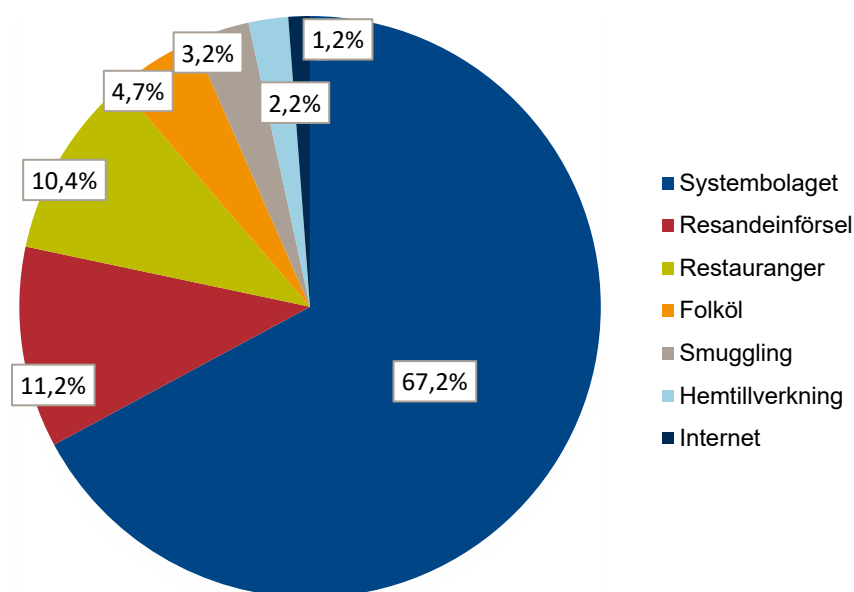
Under 2004 sjönk den registrerade anskaffningen, för att sedan stiga. Under de senaste tio åren har den registrerade försäljningen dock varit relativt stabil.

Anskaffningens olika delmängder under 2019

I figur 2 redovisas den totala alkoholkonsumtionen uppdelad på de olika anskaffningskällorna i procent under 2019. Systembolaget står för den största andelen på 67,2 %.

Därefter följer resandeförseln med 11,2 %, försäljning på restauranger med 10,4 %, och folkölsförsäljningen i livsmedelsbutiker med 4,7 %.

Köp av smugglad alkohol hade en andel på 3,2 % under 2019 och hemtillverkning 2,2 %. Internethandelns andel var 1,2 %.

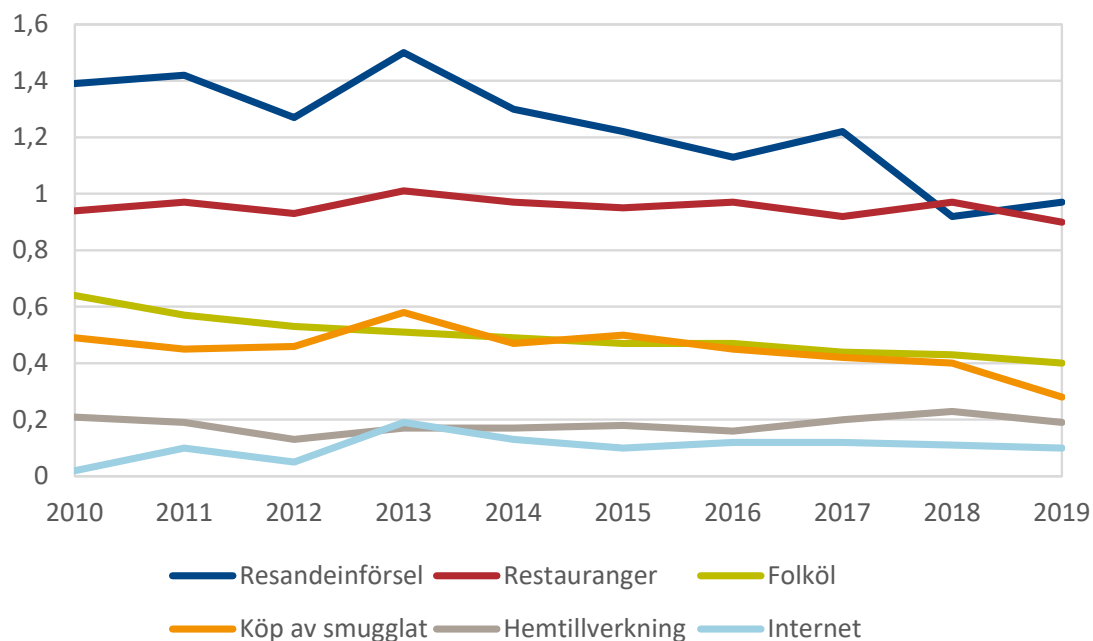
Figur 2. Den totala alkoholkonsumtionen i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, fördelad på olika ursprungskällor i procent, 2019.

Förändringar i de sju registrerade och oregistrerade delmängderna 2010–2019

Inledning

I detta avsnitt följer en beskrivning av de sju olika delmängdernas utveckling mellan åren 2010 och 2019, se tabellerna 1 och 2 samt figur 3. I bilaga 1 finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2019, se tabellerna 11 och 12.

I figur 3 visas utvecklingen för sex av de sju delmängderna. Eftersom Systembolagets andel av totalkonsumtionen är så pass stor utgår dess utveckling i figuren för att förändringar i övriga anskaffningskällor ska framgå tydligare.

Figur 3 Sex av de sju olika anskaffningskällornas utveckling 2010–2019, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Systembolagets utveckling visas inte i denna figur, se tabell 1.

Försäljning på Systembolaget

När det gäller den totala anskaffningen dominerar Systembolaget bland de olika källorna. Under 2019 uppgick försäljningen till 5,82 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Systembolagets försäljningsvolym har legat på en stabil nivå under tioårsperioden. Försäljningen ökade, jämfört med 2018, med 0,5 procent och med 0,4% jämfört med 2010, se tabell 1.

Systembolagets andel av konsumtionen har sedan 2010 ökat med 6,1 procentenheter, från 61,1 % till 67,2 %. Mellan 2018 och 2019 ökade andelen med 1,6 procentenheter.

Resandeförsäl

Resandeförsäl utgör den näst största källan. Införseln var 0,97 liter ren alkohol under 2019. Det är en ökning med 7 % sedan 2018, men en minskning med 30 % sedan 2010.

Resandeförsälns andel av konsumtionen minskade med 3,4 procentenheter mellan åren 2010 och 2019, från 14,6 % till 11,2 %. Mellan 2018 och 2019 ökade andelen däremot med 1,0 procentenhet.

Försäljning på restauranger

Försäljningen på restauranger uppgick under 2019 till 0,90 liter ren alkohol, vilket är en minskning med 7 % jämfört med 2018. Jämfört med 2010 har försäljningen minskat med 5 %.

Restaurangernas andel av konsumtionen har legat på en relativt stabil nivå. Deras andel uppgick under 2019 till 10,4 %, vilket är en minskning med 0,6 procentenheter jämfört med 2018, men en ökning med 0,5 enheter jämfört med 2010. Då låg denna andel på 9,9 %.

Tabell 1. Alkoholansaffningens olika delmängder i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2010–2019.

Delmängd											Förändring	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010–2019	2018–2019
Totalt	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67	-9 %	-2 %
Registrerat	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,15	7,03	7,20	7,13	-3 %	-1 %
Systembolaget	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67	5,79	5,82	+0,4 %	+0,5 %
Restauranger	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92	0,97	0,90	-5 %	-7 %
Folköl	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40	-37 %	-7 %
Oregistrerat	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,95	1,64	1,54	-27 %	-6 %
Resandeförsel	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22	0,91	0,97	-30 %	+7 %
Köp av smugglat	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,42	0,40	0,28	-46 %	-33 %
Hemtillverkning	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,20	0,23	0,19	-11 %	-17 %
Internet	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12	0,11	0,10	a)	-5 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.

På grund av avrundning är delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

a) Små volymer, ej meningsfullt att redovisa procentuella förändringar.

Folkölsförsäljning

På fjärde plats återfinns försäljningen av folköl, inklusive det folköl som säljs på restauranger. Folkölsförsäljningen var 0,40 liter ren alkohol under 2019. Det är, jämfört med 2010, en minskning med 37 %. Under 2019 sjönk försäljningen med 7 %.

Folkölets andel av totalkonsumtionen var 4,7 % under 2019, vilket är en minskning med 2,1 procentenheter sedan 2010.

Folkölet är uppdelat i två kategorier med olika alkoholhalt. Den ena kategorin har en halt på maximalt 3,5 % och den andra innehåller öl med maximalt 2,8 % alkohol. Folkölet med den högre alkoholhalten stod för 72,5 % av de sålda folkölsvolymerna under 2019. Övriga 27,5 % utgörs av folköl med en alkoholhalt på 2,8 % (uppgifterna har erhållits från Sveriges Bryggerier).

Köp av smugglade alkoholdrycker

Köp av smugglade alkoholdrycker är den femte största källan. Dessa köp uppgick till 0,28 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre under 2019.

Det motsvarar en andel på 3,2 % av totalkonsumtionen. Det är en minskning med 2,0 procentenheter jämfört med 2010, då denna andel var 5,2 %. Under 2019 sjönk andelen med 1,3 enheter jämfört med 2018.

Tabell 2. De olika delmängdernas andelar i procent av den totala alkoholanskaffningen, baserat på liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2010–2019. Förändring i procentenheter.

Delmängd (%)											Förändring i procentenheter	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010–2019	2018–2019
Registrerat	77,7	77,2	79,1	75,0	77,6	78,0	79,4	78,2	81,5	82,2	4,5	0,8
Systembolaget	61,1	61,0	63,1	59,5	61,9	62,4	63,4	63,1	65,6	67,2	6,1	1,6
Restauranger	9,9	10,2	10,2	10,3	10,5	10,5	10,8	10,2	10,9	10,4	0,5	-0,6
Folköl	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,2	4,9	4,9	4,7	-2,1	-0,3
Oregistrerat	22,3	22,8	20,9	25,0	22,4	22,0	20,6	21,8	18,5	17,8	-4,5	-0,8
Resandeförsel	14,6	15,0	13,9	15,4	14,0	13,4	12,5	13,5	10,3	11,2	-3,4	1,0
Köp av smugglat	5,2	4,8	5,0	5,9	5,0	5,5	5,0	4,6	4,5	3,2	-2,0	-1,3
Hemtillverkning	2,2	2,0	1,4	1,7	1,9	2,0	1,8	2,3	2,6	2,2	0,0	-0,4
Internet	0,2	1,0	0,6	1,9	1,4	1,1	1,3	1,3	1,2	1,2	1,0	0,0
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier. På grund av avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

Hemtillverkning

Hemtillverkning är den näst minsta delmängden som ingår i Monitormätningarna. Denna tillverkning, inklusive hembränning av sprit, uppgick till 0,19 liter ren alkohol under 2019. Det motsvarar 2,2 % av totalkonsumtionen. Det är på samma andel som under 2010, men en minskning med 0,4 procentenheter sedan 2018.

Internet

Den minsta kategorin som mäts i Monitormätningarna är internethandeln. Den uppgick till 1,2 % av totalkonsumtionen under 2019 och har legat på en relativt stabil nivå under senare år. Jämfört med 2010 har dock internethandelns andel ökat med 1,1 procentenheter. I den internethandel som mäts ingår inte Systembolagets försäljning via internet.

De olika anskaffningskällornas andelar av respektive dryck

Inledning

I tabell 3 redovisas de olika källornas andelar av respektive dryck under perioden 2010–2019 (i bilaga 1, tabell 13, finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2019). Under 2019 stod Systembolaget för den största andelen av de mängder som anskaffades för samtliga drycker. Systembolagets andel var störst för vin med 83,3 % och lägst för sprit med 55,2 %. Försäljning på restauranger stod för den näst största andelen av starköls- och vinanskaffningen. Däremot stod resandeförseln för den näst största andelen för spritan-skaffningen.

Vin

För vinkonsumtionens del stod Systembolaget för 83,3 %, följt av restaurangförsäljningen med 6,8 % och resandeförseln med 6,0 %. Därefter följde internet (1,7 %), hemtillverkning (1,6 %) och köp av smugglat vin (0,6 %), se tabell 3.

Starköl

Vad gäller starkölet var Systembolagets andel 61,7 %, följt av restaurangförsäljningen med 19,5 %. Därefter följde resandeförseln (10,2 %), köp av smugglat starköl (5,8 %), hemtillverkning (2,5 %) och internet (0,4 %).

Sprit

Systembolaget stod för 55,2 % av den totala spritkonsumtionen. Det är den lägsta andelen av samtliga drycker. Det beror framförallt på att den andel sprit som förts in i samband med resor var stor och uppgick till 27,8 %, vilket var den största andelen resandeförsel av alla drycker. Försäljning på restauranger stod för 6,8 %. Därefter följer köp av smugglad sprit (5,3 %), hembränning (3,6 %) samt beställningar via internet (1,3 %).

Cider

Systembolaget stod för 80,1 % av cideranskaffningen följt av resandeförseln med 8,0 %. Köp av smugglad cider stod för 6,1 %. Andelen cider som köpts via internet var 5,8 %. (Försäljningen av cider på restauranger särredovisas inte i den officiella restaurangstatistiken, se bilaga 2.)

Tabell 3. Den totala alkoholanskaffningen uppdelad på dryck och anskaffningskälla, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2010–2019.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Andel 2019
Vin, totalt	3,83	3,94	3,80	4,00	3,89	3,74	3,76	3,76	3,76	3,71	100 %
Systembolaget	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08	3,10	3,09	83,3 %
Restaurang	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28	0,28	0,25	6,8 %
Resandeförsel	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26	0,20	0,22	6,0 %
Internet	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07	0,05	0,06	1,7 %
Hemtillverkning	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05	0,09	0,06	1,6 %
Köp av smuglat	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	0,03	0,02	0,6 %
Starköl, totalt	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,79	2,81	2,76	100 %
Systembolaget	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61	1,69	1,70	61,7 %
Restaurang	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51	0,56	0,54	19,5 %
Resandeförsel	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32	0,24	0,28	10,2 %
Köp av smuglat	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25	0,23	0,16	5,8 %
Hemtillverkning	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09	0,07	0,07	2,5 %
Internet	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,4 %
Sprit, totalt	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,84	1,67	1,63	100 %
Systembolaget	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86	0,87	0,90	55,2 %
Resandeförsel	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62	0,45	0,45	27,8 %
Restaurang	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,13	0,13	0,11	6,8 %
Köp av smuglat	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13	0,12	0,09	5,3 %
Hemtillverkning	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06	0,06	0,06	3,6 %
Internet	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,02	1,3 %
Cider, totalt	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15	0,15	0,17	100 %
Systembolaget	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	0,13	0,13	80,1 %
Resandeförsel	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,01	8,0 %
Köp av smuglat	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01	6,1 %
Internet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	5,8 %
Folköl	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40	100 %
Totalt	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67	100 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.
På grund av avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.
Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Dryckernas andelar av respektive anskaffningskälla

I tabell 4 redovisas de olika dryckernas delar av respektive källa mellan åren 2010 och 2019, i antal liter 100 % alkohol per person 15 år och äldre. Dessutom redovisas de olika dryckernas andelar av respektive källa under 2019. (I bilaga 1, tabell 14, finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2019.)

Systembolaget

Vin och starköl dominerar Systembolagets försäljning. Vinet stod för 53,0 % av försäljningen och starkölet för 29,3 % under 2019. Försäljningen av sprit var 15,4 %. Cider stod för den lägsta andelen med 2,3 % under året.

Resandeförsäl

Sprit är den dryck som svenskarna för med sig mest av i samband med resor tillbaka från andra länder. Under 2019 var spritens andel av resandeförsäl 46,6 % följt av starköl med 29,1 %. Vinet stod för 22,9 % och cidern för 1,4 %.

Restaurangförsäljning

På restauranger såldes mest starköl, följt av vin. Andelarna var 59,9 % respektive 27,8 % av den totala restaurangkonsumtionen under 2019. Andelen spritdrycker var 12,3 %. Som nämnts tidigare särredovisas inte cider (och alkoholäsk) i den officiella restaurangstatistiken utan ingår istället i respektive huvudkategori sprit, vin eller starköl, se bilaga 2.

Folkölsförsäljningen

I de redovisade uppgifterna om försäljning av folköl ingår även den försäljning som sker på restauranger och på andra serveringar. Den delen uppgick till ungefär 1 % av den totala folkölsförsäljningen.

Köp av smugglad alkohol

Köp av smugglad alkohol domineras av starköl och sprit. Starkölet stod för 57,2 % och sprit för 30,9 % av dessa köp. Vin och cider stod för 8,2 % respektive 3,7 %.

Hemtillverkning

Vad gäller hemtillverkningen var andelen starköl 36,7 % följt av sprit med 32,4 %. Vinet stod för 30,9 % av denna tillverkning. Hemtillverkning är den näst minsta delmängden som mäts i Monitormätningarna.

Internethandeln

Internethandeln är den minsta anskaffningskällan. Under 2019 stod vinet för den största andelen med 60,1 % följt av sprit med 20,6 % och starköl med 9,8 %. Ciderns andel var 9,4 %.

Tabell 4. Den totala alkoholanskaffningen uppdelad på anskaffningskälla och dryck, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2010–2019.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Andel 2019
Systembolaget	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67	5,79	5,82	100 %
Vin	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08	3,10	3,09	53,0 %
Starköl	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61	1,69	1,70	29,3 %
Sprit	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86	0,87	0,90	15,4 %
Cider	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	0,13	0,13	2,3 %
Resandeförsäl	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22	0,91	0,97	100 %
Sprit	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62	0,45	0,45	46,6 %
Starköl	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32	0,24	0,28	29,1 %
Vin	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26	0,20	0,22	22,9 %
Cider	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,01	1,4 %
Restaurang	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92	0,97	0,90	100 %
Starköl	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51	0,56	0,54	59,9 %
Vin	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28	0,28	0,25	27,8 %
Sprit	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,13	0,13	0,11	12,3 %
Livsmedelsbutik	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40	100 %
Köp av smugglat	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,42	0,40	0,28	100 %
Starköl	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25	0,23	0,16	57,2 %
Sprit	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13	0,12	0,09	30,9 %
Vin	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	0,03	0,02	8,2 %
Cider	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01	3,7 %
Hemtillverkning	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,20	0,23	0,19	100 %
Starköl	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09	0,07	0,07	36,7 %
Vin	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05	0,09	0,04	32,4 %
Sprit	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06	0,06	0,06	30,9 %
Internet	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12	0,11	0,10	100 %
Vin	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07	0,05	0,06	60,1 %
Sprit	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,02	20,6 %
Starköl	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	9,8 %
Cider	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	9,4 %
Totalt	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67	100%

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.
På grund av avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Registrerad och oregistrerad anskaffning av respektive dryck

Inledning

I detta avsnitt redovisas hur stor mängd av respektive dryck som varit registrerad respektive oregistrerad. I tabell 5 redovisas dessa uppgifter för perioden 2010–2019 och i figurerna 4-6, samt i tabell 7 i tabellbilagan, visas dessa uppgifter från 2001 och framåt.

Tabell 5. Registrerad, oregistrerad och total anskaffning per dryck, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2010–2019. Förändringar mellan 2010–2019 och 2018-2019 samt andelar 2019.

											Förändring	Andel	
Delmängd	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010– 2019	2018– 2019	2019
Totalt	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67	-9 %	-2%	100 %
Registrerat	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,15	7,03	7,20	7,13	-3 %	-1%	82 %
Oregistrerat	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,95	1,64	1,54	-27 %	-6%	18 %
Vin	3,83	3,94	3,80	4,00	3,89	3,74	3,76	3,76	3,76	3,71	-3 %	-2%	100 %
Registrerad	3,40	3,47	3,43	3,50	3,46	3,40	3,39	3,36	3,38	3,34	-2 %	-1%	90 %
Oregistrerad	0,43	0,47	0,37	0,51	0,43	0,35	0,37	0,41	0,38	0,37	-15 %	-4%	10 %
Starköl	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,79	2,81	2,76	+5 %	-2%	100 %
Registrerad	2,10	2,10	2,10	2,14	2,15	2,15	2,18	2,13	2,25	2,24	+7 %	-1%	81 %
Oregistrerad	0,54	0,60	0,52	0,65	0,61	0,60	0,60	0,66	0,56	0,52	-3 %	-7%	19 %
Sprit	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,84	1,67	1,63	-28 %	-3%	100 %
Registrerad	1,11	1,05	1,05	1,06	0,99	1,00	1,00	0,99	1,00	1,01	-9 %	1%	62 %
Oregistrerad	1,14	1,04	0,98	1,23	1,02	1,02	0,87	0,86	0,68	0,62	-46 %	-8%	38 %
Cider	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15	0,15	0,17	+23 %	12%	100 %
Registrerad	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	0,13	0,13	+7 %	5%	80 %
Oregistrerad	0,01	0,04	0,03	0,05	0,02	0,04	0,02	0,03	0,02	0,03	a)	a)	20 %
Folköl	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40	-37 %	-7%	100 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.

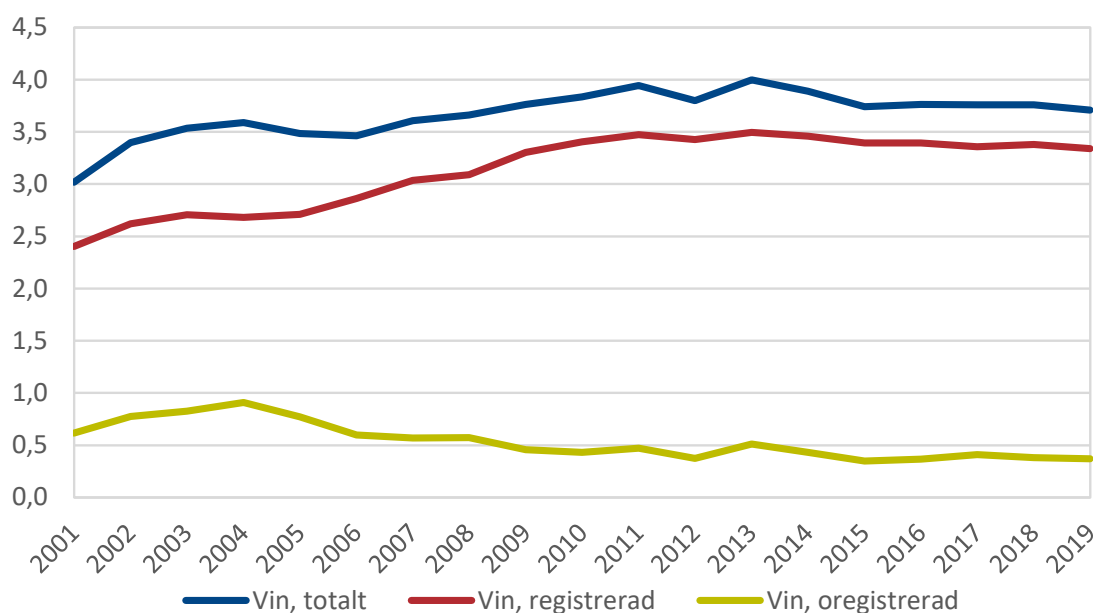
På grund av avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

a) Små volymer, ej meningsfullt att redovisa procentuella förändringar.

Vin

Anskaffningen av vin uppgick under 2019 till 3,71 liter. Det är en minskning med 2 % jämfört med 2018. Den registrerade delen uppgick till 3,34 liter, vilket motsvarar 90 % av den totala vinkonsumtionen, vilket är en högre andel jämfört med framförallt sprit men även jämfört med starköl. Den oregistrerade delen var 0,37 liter, vilket är 10 % av vinkonsumtionen.

Konsumtionen av vin har sjunkit något under de senaste tio åren. Minskningen är 3 %. Både den registrerade och oregistrerade vinkonsumtionen har sjunkit under perioden.

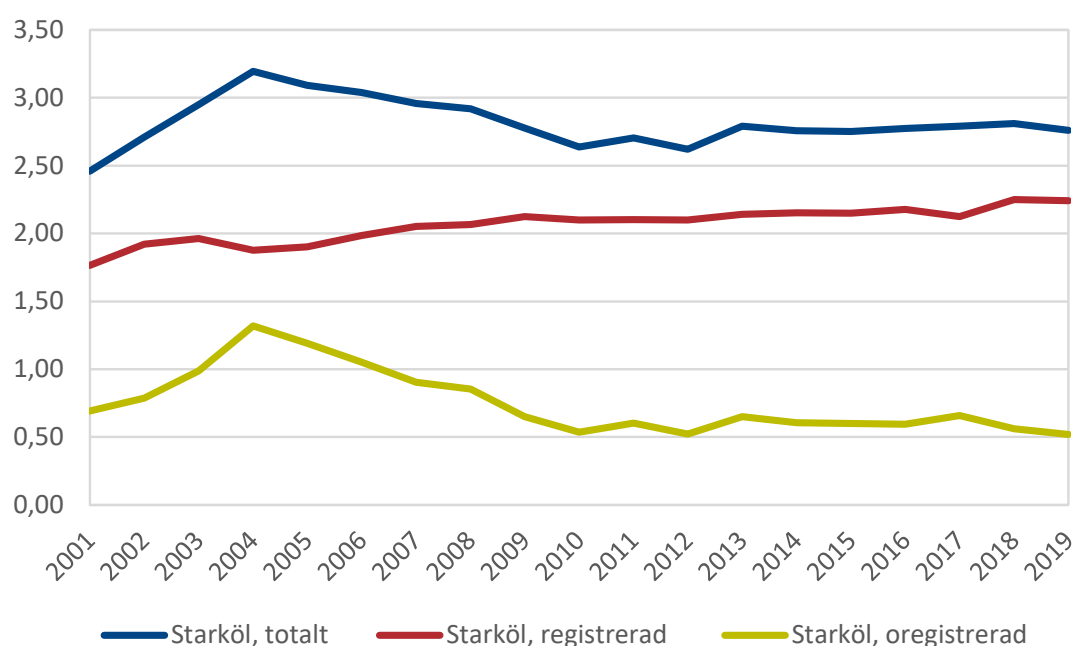

Figur 4. Vinansaffning (inklusive starkvin): Totalt samt registrerad och oregistrerad, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

Starköl

Konsumtionen av starköl uppgick under 2019 till 2,76 liter, vilket är en viss minskning jämfört med året innan. Den registrerade andelen uppgick under 2019 till 2,24 liter, och den oregistrerade var 0,52 liter. Det innebär att den registrerade delen uppgick till 81 % och den oregistrerade till 19 % av starkölskonsumtionen, se tabell 5.

Under den senaste 10-årsperioden har konsumtionen av starköl ökat med 5 %. Den registrerade delen har ökat med 7 %, men den oregistrerade har minskat något.

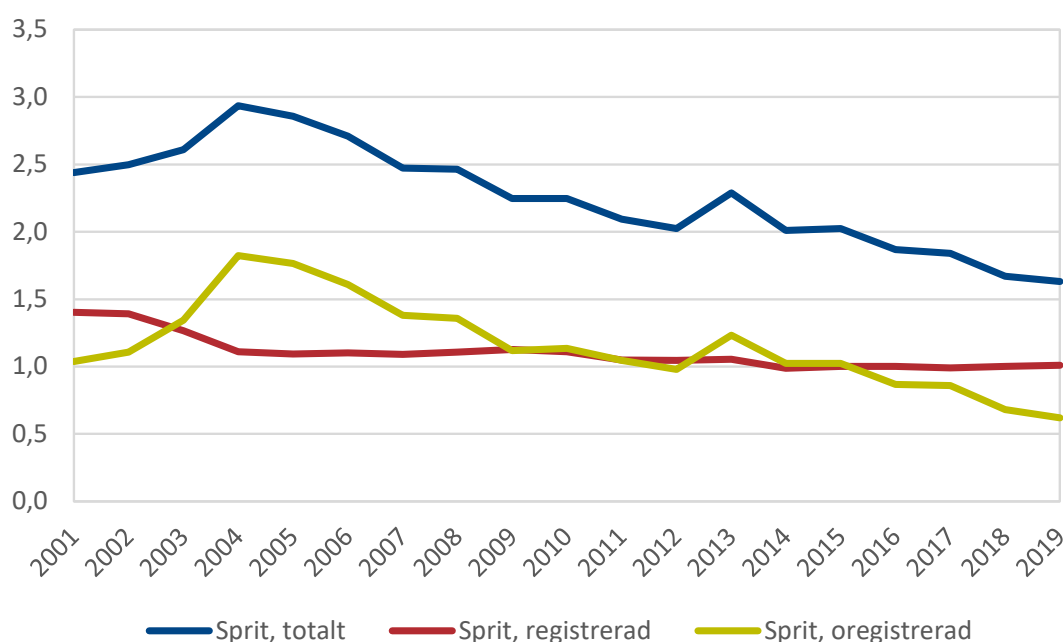
Figur 5. Starkölsanskaffning: Totalt samt registrerad och oregistrerad, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

Sprit

Under 2019 uppgick anskaffningen av spritdrycker till 1,63 liter. Jämfört med 2018 är det en minskning med 3 %. Minskningen beror framförallt på en sjunkande andel oregistrerad sprit. Den sjönk med 8 %. Däremot ökade den registrerade delen istället, men med marginalen 1 %.

Under 2019 stod den registrerade delen av spritkonsumtionen för 62 %, vilket är en viss ökning jämfört med 2018. Trots det är spritdrycker den dryckeskategori som har den största delen oregistrerad alkohol av de olika dryckeskategorierna, både mätt i ren alkohol och som andel av konsumtionen. Den oregistrerade delen stod för 38 % av den totala spritanskaffningen. I liter ren alkohol motsvarar det 0,62 liter, se tabell 5.

Under den senaste 10-årsperioden har spritanskaffningen sjunkit med 28 %. Den registrerade delen minskade med 9 % och den oregistrerade med 46 %.

Figur 6. Spritanskäffning: Totalt samt registrerad och oregistrerad, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

Folköl och cider

I tabell 5 redovisas även utvecklingen av folkölsförsäljningen och cideranskäffningen. Folkölsförsäljningen uppgick till 0,40 liter ren alkohol under 2019. Det är en minskning med 7 % jämfört med året innan. Under de senaste 10 åren har försäljningen minskat med 37 %.

Under år 2019 uppgick anskaffningen av cider till 0,17 liter ren alkohol, vilket kan jämföras med 0,15 liter under 2018. Cider som sålts på restauranger ingår dock inte i dessa uppgifter, se bilaga 2.

De olika dryckernas andelar av den totala anskaffningen

I figur 7 visas de olika dryckernas andelar av den totala anskaffningen under perioden 2001–2019. Se även tabell 10 i bilaga 1. Mellan åren 2018 och 2019 är förändringarna hos dryckerna marginella.

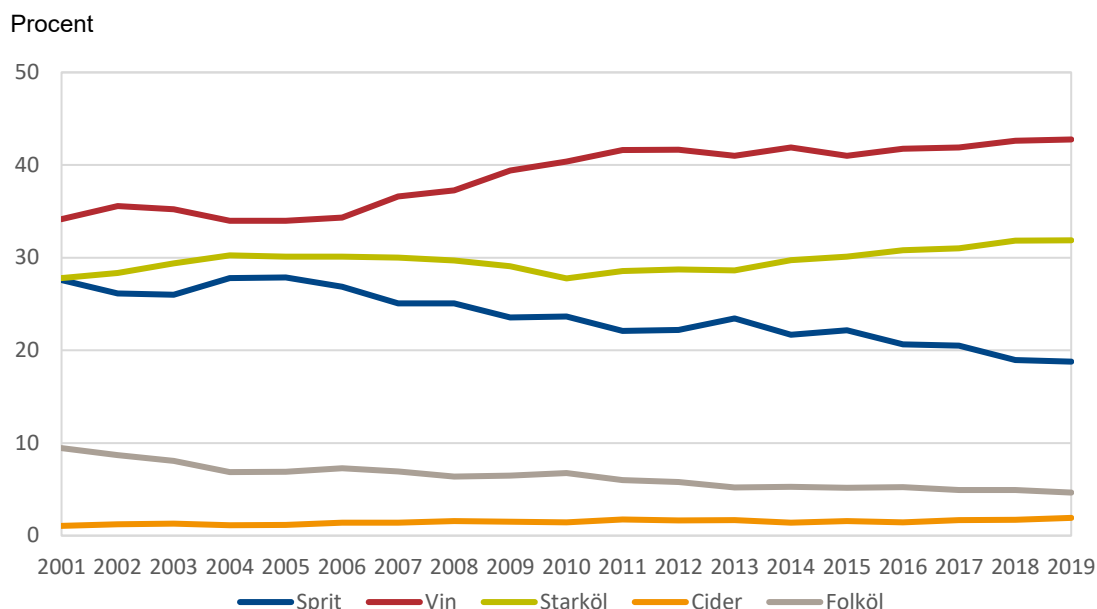
Vin är den dryck som svenskarna dricker mest av. Skillnaden, jämfört med övriga drycker, har ökat sedan 2001. Under 2001 var andelen vin 34,1 % av den totala konsumtionen och under 2019 uppgick den till 42,8 %. Det är en ökning med 8,6 procentenheter. Mellan åren 2010 och 2019 har vinandelen stigit med 2,4 procentenheter.

Den dryck som svenskarna dricker näst mest av är starköl. Även den andelen har ökat. Den låg år 2001 på 27,8 % och på 31,9 % år 2019, vilket är en ökning med 4,1 procentenheter. Sedan 2010 är ökningen också 4,1 procentenheter.

Andelen sprit av den totala konsumtionen har däremot minskat kraftigt. Sprit låg under 2001 på ungefär samma nivå som starkölet (27,6 %) men har sedan dess sjunkit till 18,8 %.

Det är en minskning med 8,8 procentenheter. Under den senaste tioårsperioden har andelen sjunkit med 4,9 enheter.

Folkölets andel har sjunkit kraftigt. År 2001 låg folkölet på 9,4 % för att 2019 uppgå till 4,7 procent. Det är en minskning på 4,8 procentenheter, vilket är en halvering. Under de senaste 10 åren har andelen folköl minskat med 2,1 procentenheter. Ciderandelen har däremot ökat från 1,0 procent år 2001 till 1,9 procent år 2019.

Figur 7. De olika dryckernas andelar av den totala anskaffningen, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

Den lägre konsumtionen av folköl har inneburit att andelen öl totalt sett har minskat något mellan 2001 och 2019, se tabell 10 i bilaga 1. Summan av folköl och starköl uppgick till 37,2 procent i början av perioden, för att därefter sjunka något. I slutet av perioden låg den totala ölandelen på 36,5 procent, vilket alltså är 0,7 procentenheter lägre än i början. I början av perioden var ölandelen större än vinandelen, men sedan 2008 är vinet större.

Typ av dryck och anskaffningskälla

I tabell 6 presenteras anskaffningen under tidsperioden 2010–2019 utifrån typ av dryck och dess källa, som till exempel kategorierna vin sålt på Systembolaget eller resandeinförd starköl. Dessa kategorier är rangordnade efter sina respektive andelar av den totala anskaffningen 2019. De delmängder med en andel på mindre än 0,5 % av den totala konsumtionen redovisas dock inte i tabellen. (I bilaga 1, tabell 15, finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2019.)

Drycker köpta på Systembolaget ligger högst i rangordningen. Den vanligaste kategorin var vin som köpts där. Under 2019 hade denna kategori en andel på 35,6 % av den totala konsumtionen. Det är en ökning med 2,7 procentenheter sedan 2010 då andelen låg på 32,9 %.

Tabell 6. Anskaffningen utifrån typ av dryck och dess källa. Procentuella andelar av den totala anskaffningen 2010–2019, rangordnade efter fördelningen 2019.

Typ av dryck och anskaffningskälla	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Förändring 2010–2019 i procentenheter
Vin, Systembolaget	32,9	33,2	34,5	32,8	34,1	34,3	34,6	34,3	35,1	35,6	2,7
Starköl, Systembolaget	16,7	16,8	17,3	16,4	17,3	17,5	18,0	18,0	19,2	19,7	2,9
Sprit, Systembolaget	10,1	9,7	10,0	9,1	9,2	9,5	9,6	9,6	9,8	10,4	0,3
Starköl, restauranger	5,4	5,4	5,7	5,5	5,8	6,1	6,2	5,7	6,3	6,2	0,8
Sprit, resandeförsäl	8,7	8,2	7,5	8,8	8,2	8,0	7,1	6,9	5,1	5,2	-3,5
Folköl ^{a)}	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,2	4,9	4,9	4,7	-2,1
Starköl, resandeförsäl	3,0	3,2	3,1	3,3	2,9	2,6	2,7	3,5	2,8	3,3	0,2
Vin, restauranger	2,9	3,4	3,1	3,1	3,2	2,9	3,1	3,1	3,2	2,9	0,0
Vin, resandeförsäl	2,7	3,3	3,1	3,1	2,8	2,4	2,5	2,9	2,3	2,6	-0,2
Starköl, köp smugglat	2,4	3,0	2,3	2,9	3,0	2,9	3,1	2,8	2,6	1,8	-0,6
Cider, Systembolaget	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,5	1,5	0,2
Sprit, restauranger	1,6	1,4	1,5	1,7	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3	-0,3
Sprit, köp av smugglat	2,3	1,5	2,2	2,3	1,9	2,3	1,6	1,5	1,4	1,0	-1,3
Starköl, hemtillverkning	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,9	0,6	1,0	0,8	0,8	0,6
Vin, internet	0,1	0,5	0,2	0,8	0,8	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Vin, hemtillverkning	1,3	1,0	0,4	0,9	0,9	0,6	0,7	0,6	1,1	0,7	-0,6
Sprit, hembränd	0,8	0,9	0,8	0,6	0,6	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7	-0,1

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.

a) Inkluderar även försäljning på restaurang, cirka 1 % av den totala folkölsförsäljningen.

Förändringarna är beräknade på estimat med två decimaler.

Starköl köpt på Systembolaget var den näst största kategorin med en andel på 19,7 procent, vilket är en ökning med 2,9 procentenheter under de senaste tio åren. På tredje plats återfinns sprit köpt på Systembolaget med en andel på 10,4 procent. Det är en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med 2010. Starköl konsumerat på restauranger var den fjärde största kategorin med 6,2 procent. Det är en ökning med 0,8 procentenhet under de senaste tio åren.

Resandeförd sprit hamnar på femte plats i rangordningen. Den uppgick till 5,2 % av totalen under 2019. Det är en minskning med 3,5 procentenheter jämfört med 2010.

Den sjätte kategorin är försäljningen av folköl som hade en andel på 4,7 %. Det är en minskning med 2,1 procentenheter sedan 2010.

Därefter följer resandeförd starköl med en andel på 3,3 %, vin på restauranger (2,9 %), resandeförd vin (2,6 %), köp av smugglat starköl (1,8 %) och cider köpt på Systembolaget med 1,5 %. Övriga kategorier har en andel på mindre än 1,5 %.

Avslutande sammanfattning

De övergripande trenderna i alkoholanskaffningen och konsumtionen fortsatte även under 2019. Den totala konsumtionen fortsatte att minska. Det här året med 2 % och under de senaste tio åren med 9 %.

Det är framförallt den oregistrerade delen som har sjunkit, totalt med 27 % sedan 2010, Resandeförseln ökade dock under 2019, och blev åter den näst största anskaffningskällan. Under 2018 hade istället restaurangkonsumtionen den placeringen. Under de senaste tio åren har dock både resandeförseln och köp av smugglad alkohol minskat.

Den registrerade konsumtionen har varit relativt stabil. Eftersom den totala konsumtionen minskat har den registrerade andelen ökat. Systembolaget dominerar med över 80 % av försäljningen. Folkölsförsäljningen har däremot minskat mer eller mindre kontinuerligt under en längre tidsperiod. Restaurangkonsumtionen har legat strax under 1 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre under en längre tid, men uppvisar en del variationer mellan enskilda år.

Den minskning i alkoholkonsumtionen som redovisas i den här rapporten bekräftas av ett antal externa indikatorer på konsumtionsutvecklingen i landet. Den alkoholrelaterade dödligheten minskade med 9 % under tioårsperioden 2010–2019 och med 12 % sedan 2000 (Socialstyrelsen, 2020). Det är dock framförallt männen som står för denna minskning.

Bland elever i årskurs 9 har konsumtionen sjunkit med 58 % och med nästan lika mycket bland gymnasieelever i årskurs 2 under perioden 2010–2019 (Englund, 2019).

Även antalet anmälningar om misshandeln utomhus mellan obekanta, som är en form av misshandel med hög alkoholinblandning, har sjunkit. Minskningen är 38 % under perioden 2010–2019 (BRÅ, 2020).

Referenser

I den här listan återfinns referenserna till den här rapporten. Dessutom redovisas samtliga rapporter från Monitormätningarnas alkoholdel, som publicerats av CAN sedan 2013.

BRÅ (2020). <http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>

Englund A (red) (2019) Skolelevs drogvanor 2019. Rapport 187. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Guttormsson U (2019). *Befolkningens självrapporterade alkoholvanor 2004–2018*. Rapport 186. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Guttormsson U & Gröndahl M (2018). *Befolkningens självrapporterade alkoholvanor 2004–2017*. Rapport 173. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Guttormsson U & Gröndahl M (2017). *Trender i dryckesmönster – befolkningens självrapporterade alkoholvanor under 2000-talet*. Rapport 168. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Kühlhorn E, Hibell B, Larsson S, Ramstedt M & Zetterberg HL (1999). *Alkoholkonsumtionen i Sverige under 1990-talet*. Stockholm: OAS, Socialdepartementet.

Leifman H & Trolldal B (2014a). *Hur mycket dricker svensken? – alkoholkonsumtionen i siffror 2001–2012*. Rapport 140. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Leifman H & Trolldal B (2014b). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2013*. Rapport 142. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Leifman H (2000). *The measurement of alcohol-related problems in Sweden*. Journal of Substance Abuse, 12, 197–212. (Special Issue: Measuring alcohol consumption).

Nyfjäll M & Trolldal B (2019). *Estimating total alcohol consumption in the Monitor survey – a technical description of the estimating method*. Rapport 182. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Ramstedt M (2010). *How much alcohol do you buy? A comparison of self-reported alcohol purchases with actual sales*. Addiction, 105, 649–654.

Ramstedt M m.fl. (2013). I Socialdepartementet: Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi, nummer 2. Kapitel 10. *Hur ska alkoholinförseeln mätas? – en genomgång av tillgängliga indikatorer och förslag på en reviderad metod*. Stockholm: Regeringskansliet.

Raninen J (2015). *Ingen dricker som Svensson – om svenska befolkningens dryckesvanor*. Rapport 153. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Rådets direktiv (92/12/EEG). Om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor (cirkulationsdirektivet).

SFS 2000:1225 (2000). *Lag om straff för smuggling*. Svensk Författningssamling. Stockholm: Finansdepartementet.

SFS 2010:1622 (2010). *Alkohollag*. Svensk Författningssamling. Stockholm: Socialdepartementet.

Socialstyrelsen (2020) Dödsorsaksregistret: https://sdb.socialstyrelsen.se/if_dor/val.aspx

Trolldal B (2019). *Resandeförsel och köp av smugglad alkohol 2009-2018*. Rapport 189. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B (2019). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2018*. Rapport 184. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B (red.) (2016). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2015*. Rapport 160. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B & Leifman H (2018). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2017*. Rapport 175. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B & Leifman H (2017). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2016*. Rapport 167. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B & Leifman H (2015). *Hur mycket dricker svensken? Registrerad och oregistrerad alkoholkonsumtion 2001-2014*. Rapport 152. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B, Guttormsson U & Leifman H (2017). *Registrerad och oregistrerad alkohol i Sveriges län 2001-2016*. Rapport 165. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Bilaga I. Tabellbilaga

Tabell 7. Registrerad, oregistrerad och total alkoholskaffning i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, totalt och per dryck, 2001–2019.

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67
Registrerat	6,50	6,88	6,88	6,51	6,53	6,81	6,98	7,02	7,30	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,15	7,03	7,20	7,13
Oregistrerat	2,35	2,67	3,16	4,05	3,73	3,28	2,87	2,81	2,24	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,95	1,64	1,54
Vin	3,02	3,40	3,54	3,59	3,48	3,46	3,61	3,66	3,76	3,83	3,94	3,80	4,00	3,89	3,74	3,76	3,76	3,76	3,71
Registrerat	2,40	2,62	2,71	2,68	2,71	2,86	3,04	3,09	3,31	3,40	3,47	3,43	3,50	3,46	3,40	3,39	3,36	3,38	3,34
Oregistrerat	0,62	0,78	0,83	0,91	0,77	0,60	0,57	0,57	0,46	0,43	0,47	0,37	0,51	0,43	0,35	0,37	0,41	0,38	0,37
Starköl	2,46	2,71	2,95	3,19	3,09	3,04	2,96	2,92	2,77	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,79	2,81	2,76
Registrerat	1,77	1,92	1,96	1,88	1,90	1,99	2,05	2,07	2,12	2,10	2,10	2,10	2,14	2,15	2,15	2,18	2,13	2,25	2,24
Oregistrerat	0,69	0,79	0,99	1,32	1,19	1,05	0,91	0,85	0,65	0,54	0,60	0,52	0,65	0,61	0,60	0,60	0,66	0,56	0,52
Sprit	2,44	2,50	2,61	2,94	2,86	2,71	2,47	2,46	2,25	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,84	1,67	1,63
Registrerat	1,40	1,39	1,27	1,11	1,09	1,10	1,09	1,11	1,13	1,11	1,05	1,05	1,06	0,99	1,00	1,00	0,99	1,00	1,01
Oregistrerat	1,04	1,11	1,34	1,82	1,77	1,61	1,38	1,36	1,12	1,14	1,04	0,98	1,23	1,02	1,02	0,87	0,86	0,68	0,62
Cider	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14	0,14	0,16	0,14	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15	0,15	0,17
Registrerat	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	0,13	0,13
Oregistrerat	.	.	.	.	.	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,04	0,03	0,05	0,02	0,04	0,02	0,03	0,02	0,03
Folköl	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.
Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.
Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 8. Registrerad alkoholförsäljning. Per anskaffningskälla och dryck i miljoner volymliter, 2001–2019.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Systembolaget																			
Vin	118,5	130,9	135,7	133,3	137,7	145,3	154,0	160,9	175,8	182,5	186,0	189,8	193,5	193,6	193,7	195,1	195,7	199,8	201,2
Starköl	156,0	170,5	179,1	172,9	179,0	195,7	207,1	212,4	226,9	225,8	227,1	227,6	231,5	234,1	234,4	240,0	242,0	256,8	260,4
Sprit	23,4	23,3	22,1	19,2	18,8	18,9	19,3	19,1	20,1	20,0	19,4	19,3	18,9	18,3	18,8	19,0	19,2	19,8	20,6
Starkvin	5,7	5,7	6,1	5,4	5,4	5,3	5,6	5,6	5,6	5,4	5,0	4,8	4,4	4,2	3,9	4,1	3,8	3,7	3,5
Cider	13,7	17,1	18,7	16,8	17,0	18,3	18,1	18,5	19,4	19,3	19,1	18,2	17,6	17,5	16,9	17,7	19,0	21,2	22,3
Restaurang																			
Starköl	84,0	86,7	85,5	82,0	81,1	78,9	80,1	81,1	77,8	78,4	79,2	80,3	83,7	84,1	86,2	87,9	81,0	89,9	87,2
Vin	20,6	22,0	19,7	20,6	18,5	20,4	21,1	19,3	18,1	19,3	22,6	20,1	23,5	20,9	20,7	20,3	20,3	20,7	18,9
Sprit	3,8	3,7	3,3	3,6	4,0	4,0	3,6	4,4	3,9	3,9	3,3	3,2	4,2	3,3	3,5	3,6	3,4	3,5	3,1
Folköl	190,2	189,9	184,9	167,3	163,9	171,5	159,7	147,6	146,5	153,6	137,2	127,7	123,8	120,4	116,4	118,0	111,8	110,9	103,6

Tabell 9. Skattad resandeförsel, köp av smugglat, hemtillverkning och internethandel. Per anskaffningskälla och dryck i miljoner volymliter, 2001–2019.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Resandeförsel																				
Sprit	13,3	13,5	19,1	26,1	23,5	20,7	21,4	21,4	15,6	17,3	16,4	14,5	18,4	16,4	15,8	14,1	13,9	10,3	10,4	
Starköl	67,6	70,7	73,7	94,1	76,1	64,0	55,0	64,8	46,1	41,1	43,0	40,9	46,8	39,0	35,3	36,5	47,2	36,9	43,2	
Vin	23,6	26,6	29,7	35,4	29,9	20,3	22,0	21,8	16,6	14,9	18,4	16,8	18,3	15,4	13,4	13,5	16,2	12,3	14,3	
Starkvin	2,2	2,8	2,3	2,9	2,2	2,9	1,6	1,2	0,8	0,6	0,6	0,8	0,5	0,7	0,6	0,7	0,8	0,7	0,4	
Cider	.	.	.	.	.	2,5	2,0	4,8	2,3	1,8	4,2	1,9	2,4	1,8	4,6	2,3	2,7	1,5	2,2	
Köp av smugglat																				
Starköl	21,0	28,9	54,2	77,7	80,7	74,3	66,3	51,5	43,1	32,9	40,6	30,4	40,8	40,8	39,3	41,3	37,0	34,5	24,3	
Sprit	3,7	4,8	4,0	6,6	9,0	9,2	5,0	4,9	5,8	4,6	2,9	4,3	4,8	3,7	4,6	3,2	2,9	2,8	2,0	
Vin	1,6	2,2	4,8	4,6	5,2	5,2	4,3	4,9	4,8	2,5	1,1	1,5	2,2	0,4	0,7	1,3	1,3	2,2	1,5	
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2,0	3,3	5,2	1,2	1,1	0,8	2,6	1,9	1,7	
Internet																				
Vin	.	.	.	.	.	0,2	0,0	0,2	1,5	0,6	2,7	1,3	4,6	4,6	3,7	4,2	4,3	3,4	4,1	
Sprit	.	.	.	.	.	0,5	0,2	0,3	0,5	0,2	1,0	0,4	1,8	0,7	0,6	0,8	0,9	0,9	0,5	
Starköl	.	.	.	.	.	1,8	0,6	0,2	0,2	0,0	0,3	1,4	3,7	3,7	2,1	2,2	1,3	2,2	1,6	
Starkvin	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	
Cider	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,2	0,0	0,2	1,6	
Hemtillverkning																				
Vin	8,6	13,5	11,2	9,5	7,3	5,7	5,3	5,6	3,4	7,3	5,9	2,5	5,6	5,5	3,6	3,8	3,5	6,3	4,1	
Starköl	1,5	3,0	1,8	3,0	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4	4,7	11,4	8,5	13,4	10,9	10,5	
Sprit	3,0	3,1	3,0	3,2	2,5	1,9	1,4	1,2	1,2	1,6	1,7	1,5	1,4	1,1	1,1	1,0	1,4	1,3	1,4	

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 10. Dryckernas andelar av den totala alkoholkonsumtionen, baserat på anskaffad volym i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Förändring i procentenheter	
																				2001–2019	2010–2019
Vin	34,1	35,6	35,2	34,0	34,0	34,3	36,6	37,3	39,4	40,4	41,6	41,7	41,0	41,9	41,0	41,8	41,9	42,6	42,8	+8,6	+2,4
Starköl	27,8	28,4	29,4	30,2	30,1	30,1	30,0	29,7	29,1	27,8	28,5	28,7	28,6	29,7	30,1	30,8	31,0	31,8	31,9	+4,1	+4,1
Sprit	27,6	26,1	26,0	27,8	27,9	26,9	25,1	25,1	23,5	23,7	22,1	22,2	23,5	21,7	22,2	20,7	20,5	18,9	18,8	-8,8	-4,9
Folköl	9,4	8,7	8,1	6,9	6,9	7,3	6,9	6,4	6,5	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,2	4,9	4,9	4,7	-4,8	-2,1
Cider	1,0	1,2	1,3	1,1	1,2	1,4	1,4	1,6	1,5	1,4	1,7	1,6	1,7	1,4	1,6	1,4	1,7	1,7	1,9	+0,9	+0,5
Öl totalt	37,2	37,1	37,5	37,1	37,0	37,4	36,9	36,1	35,5	34,5	34,5	34,5	33,8	35,0	35,3	36,0	35,9	36,8	36,5	-0,7	2,0

Tabell 11. Alkoholansaffningens olika delmängder i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total konsumtion	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67
Registrerad del	6,50	6,88	6,88	6,51	6,53	6,81	6,98	7,02	7,30	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,15	7,03	7,20	7,13
Systembolaget	4,63	4,97	5,07	4,79	4,87	5,08	5,31	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67	5,79	5,82
Restauranger	1,03	1,08	1,00	0,99	0,96	0,99	1,00	0,99	0,92	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92	0,97	0,90
Folköl	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40
Oregistrerad del	2,35	2,67	3,16	4,05	3,73	3,28	2,87	2,81	2,24	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,95	1,64	1,54
Resandeförsel	1,66	1,75	2,10	2,71	2,31	1,93	1,88	1,93	1,39	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22	0,91	0,97
Köp av smugglat	0,38	0,51	0,70	1,00	1,15	1,10	0,80	0,69	0,67	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,42	0,40	0,28
Hemtillverkning	0,31	0,41	0,36	0,34	0,26	0,21	0,17	0,17	0,13	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,20	0,23	0,19
Internet	..	..	..	..	..	0,04	0,02	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12	0,11	0,10

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.
Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

Tabell 12. De olika delmängdernas andelar i procent av den totala alkoholanskaffningen, baserat på liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

Delmängd (%)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Registrerat	73,5	72,0	68,5	61,6	63,7	67,5	70,9	71,4	76,5	77,7	77,2	79,1	75,0	77,6	78,0	79,4	78,2	81,5	82,2
Systembolaget	52,3	52,0	50,5	45,4	47,5	50,4	53,9	54,9	60,4	61,1	61,0	63,1	59,5	61,9	62,4	63,4	63,1	65,6	67,2
Restauranger	11,7	11,4	10,0	9,4	9,3	9,8	10,1	10,1	9,7	9,9	10,2	10,2	10,3	10,5	10,5	10,8	10,2	10,9	10,4
Folköl	9,4	8,7	8,1	6,9	6,9	7,3	6,9	6,4	6,5	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,2	4,9	4,9	4,7
Oregistrerat	26,5	28,0	31,5	38,4	36,3	32,5	29,1	28,6	23,5	22,3	22,8	20,9	25,0	22,4	22,0	20,6	21,8	18,5	17,8
Resandeförsel	18,7	18,4	20,9	25,6	22,5	19,1	19,0	19,7	14,6	14,6	15,0	13,9	15,4	14,0	13,4	12,5	13,5	10,3	11,2
Köp av smugglat	4,3	5,3	7,0	9,5	11,2	10,9	8,1	7,1	7,0	5,2	4,8	5,0	5,9	5,0	5,5	5,0	4,6	4,5	3,2
Hemtillverkning	3,5	4,3	3,5	3,2	2,6	2,1	1,8	1,7	1,4	2,2	2,0	1,4	1,7	1,9	2,0	1,8	2,3	2,6	2,2
Internet	.	.	.	.	.	0,4	0,2	0,2	0,5	0,2	1,0	0,6	1,9	1,4	1,1	1,3	1,3	1,2	1,2
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.
Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.
Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 13. Den totala alkoholansaffningen uppdelad på dryck och anskaffningskälla, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Vin, totalt	3,02	3,40	3,54	3,59	3,48	3,46	3,61	3,66	3,76	3,83	3,94	3,80	4,00	3,89	3,74	3,76	3,76	3,76	3,71
Systembolaget	2,11	2,33	2,44	2,39	2,46	2,57	2,72	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08	3,10	3,09
Restaurang	0,29	0,29	0,27	0,29	0,25	0,29	0,32	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28	0,28	0,25
Resandeförsel	0,44	0,51	0,56	0,67	0,56	0,41	0,41	0,39	0,29	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26	0,20	0,22
Hemtillverkning	0,14	0,23	0,19	0,16	0,12	0,10	0,09	0,09	0,06	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05	0,09	0,06
Internet	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,03	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07	0,05	0,06
Köp av smugglat	0,03	0,04	0,08	0,08	0,09	0,09	0,07	0,08	0,08	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	0,03	0,02
Starköl, totalt	2,46	2,71	2,95	3,19	3,09	3,04	2,96	2,92	2,77	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,78	2,81	2,76
Systembolaget	1,20	1,31	1,36	1,30	1,34	1,45	1,51	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61	1,69	1,70
Restaurang	0,57	0,61	0,60	0,57	0,56	0,54	0,54	0,54	0,51	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51	0,56	0,54
Resandeförsel	0,52	0,54	0,56	0,71	0,57	0,47	0,40	0,47	0,33	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32	0,24	0,28
Köp av smugglat	0,16	0,22	0,41	0,59	0,60	0,55	0,48	0,37	0,31	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25	0,23	0,16
Hemtillverkning	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09	0,07	0,07
Internet	.	.	.	.	.	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Sprit, totalt	2,44	2,50	2,61	2,94	2,86	2,71	2,47	2,46	2,25	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,84	1,67	1,63
Systembolaget	1,22	1,21	1,14	0,98	0,95	0,94	0,95	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86	0,87	0,90
Resandeförsel	0,69	0,70	0,98	1,33	1,19	1,03	1,06	1,05	0,76	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62	0,45	0,45
Restaurang	0,18	0,18	0,13	0,13	0,14	0,16	0,14	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,13	0,13	0,11
Köp av smugglat	0,19	0,25	0,21	0,34	0,46	0,46	0,25	0,24	0,28	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13	0,12	0,09
Hemtillverkning	0,15	0,16	0,15	0,16	0,12	0,10	0,07	0,06	0,06	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06	0,06	0,06
Internet	.	.	.	.	.	0,03	0,01	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,02
Cider, totalt	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14	0,14	0,16	0,14	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15	0,15	0,17
Systembolaget	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	0,13	0,13
Köp av smugglat	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01
Resandeförsel	.	.	.	.	.	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,01
Internet	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
Folköl	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40
Totalt	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman. Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 14. Den totala alkoholansaffningen uppdelad på anskaffningskälla och dryck, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2019.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Systembolaget	4,63	4,97	5,07	4,79	4,87	5,08	5,31	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67	5,79	5,82
Vin	2,11	2,33	2,44	2,39	2,46	2,57	2,72	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08	3,10	3,09
Starköl	1,20	1,31	1,36	1,30	1,34	1,45	1,51	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61	1,69	1,70
Sprit	1,22	1,21	1,14	0,98	0,95	0,94	0,95	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86	0,87	0,90
Cider	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	0,13	0,13
Resandeförsäl	1,66	1,75	2,10	2,71	2,31	1,93	1,88	1,93	1,39	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22	0,91	0,97
Sprit	0,69	0,70	0,98	1,33	1,19	1,03	1,06	1,05	0,76	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62	0,45	0,45
Starköl	0,52	0,54	0,56	0,71	0,57	0,47	0,40	0,47	0,33	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32	0,24	0,28
Vin	0,44	0,51	0,56	0,67	0,56	0,41	0,41	0,39	0,29	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26	0,20	0,22
Cider	.	.	.	.	.	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,01
Restaurang	1,03	1,08	1,00	0,99	0,96	0,99	1,00	0,99	0,92	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92	0,97	0,90
Starköl	0,57	0,61	0,60	0,57	0,56	0,54	0,54	0,54	0,51	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51	0,56	0,54
Vin	0,29	0,29	0,27	0,29	0,25	0,29	0,32	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28	0,28	0,25
Sprit	0,18	0,18	0,13	0,13	0,14	0,16	0,14	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,13	0,13	0,11
Livsmedelsbutik	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,47	0,44	0,43	0,40
Köp av smugglat	0,38	0,51	0,70	1,00	1,15	1,10	0,80	0,69	0,67	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,42	0,40	0,28
Starköl	0,16	0,22	0,41	0,59	0,60	0,55	0,48	0,37	0,31	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25	0,23	0,16
Sprit	0,19	0,25	0,21	0,34	0,46	0,46	0,25	0,24	0,28	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13	0,12	0,09
Vin	0,03	0,04	0,08	0,08	0,09	0,09	0,07	0,08	0,08	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	0,03	0,02
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01
Hemtillverkning	0,31	0,41	0,36	0,34	0,26	0,21	0,17	0,17	0,13	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,20	0,23	0,19
Starköl	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09	0,07	0,07
Vin	0,14	0,23	0,19	0,16	0,12	0,10	0,09	0,09	0,06	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05	0,09	0,06
Sprit	0,15	0,16	0,15	0,16	0,12	0,10	0,07	0,06	0,06	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06	0,06	0,06
Internet	.	.	.	.	.	0,04	0,02	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12	0,11	0,10
Vin	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,03	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07	0,05	0,06
Sprit	.	.	.	.	.	0,03	0,01	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04	0,02
Starköl	.	.	.	.	.	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Cider	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
Totalt	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,00	8,98	8,83	8,67

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Tabell 15. Anskaffningen utifrån typ av dryck och dess källa. Procentuella andelar av den totala alkoholanskaffningen 2001–2019, rangordnade efter fördelningen 2019.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Vin, Systembolaget	23,9	24,4	24,3	22,6	24,0	25,5	27,6	28,6	31,9	32,9	33,2	34,5	32,8	34,1	34,3	34,6	34,3	35,1	35,6
Starköl, Systembolaget	13,6	13,7	13,6	12,3	13,1	14,3	15,3	15,5	16,9	16,7	16,8	17,3	16,4	17,3	17,5	18,0	18,0	19,2	19,7
Sprit, Systembolaget	13,8	12,7	11,3	9,3	9,2	9,3	9,7	9,5	10,2	10,1	9,7	10,0	9,1	9,2	9,5	9,6	9,6	9,8	10,4
Starköl, restauranger	6,4	6,4	6,0	5,4	5,5	5,4	5,5	5,5	5,4	5,4	5,4	5,7	5,5	5,8	6,1	6,2	5,7	6,3	6,2
Sprit, resandeförsäl	7,8	7,3	9,8	12,6	11,6	10,2	10,7	10,6	7,9	8,7	8,2	7,5	8,8	8,2	8,0	7,1	6,9	5,1	5,2
Folköl ^{a)}	9,4	8,7	8,1	6,9	6,9	7,3	6,9	6,4	6,5	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,2	4,9	4,9	4,7
Starköl, resandeförsäl	5,9	5,7	5,6	6,7	5,5	4,7	4,1	4,7	3,4	3,0	3,2	3,1	3,3	2,9	2,6	2,7	3,5	2,8	3,3
Vin, restauranger	3,3	3,0	2,7	2,7	2,4	2,9	3,2	2,8	2,7	2,9	3,4	3,1	3,1	3,2	2,9	3,1	3,1	3,2	2,9
Vin, resandeförsäl	5,0	5,4	5,5	6,3	5,4	4,0	4,1	4,0	3,1	2,7	3,3	3,1	3,1	2,8	2,4	2,5	2,9	2,3	2,6
Starköl, köp av smugglat	1,8	2,3	4,1	5,5	5,9	5,4	4,9	3,8	3,2	2,4	3,0	2,3	2,9	3,0	2,9	3,1	2,7	2,6	1,8
Cider, Systembolaget	1,0	1,2	1,3	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,5	1,6
Sprit, restauranger	2,0	1,9	1,3	1,2	1,4	1,6	1,4	1,8	1,6	1,6	1,4	1,5	1,7	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3
Sprit, köp av smugglat	2,2	2,6	2,1	3,2	4,5	4,5	2,5	2,4	3,0	2,3	1,5	2,2	2,3	1,9	2,3	1,6	1,5	1,4	1,0
Starköl, hemtillverkning	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,9	0,6	1,0	0,8	0,8
Vin, hemtillverkning	1,6	2,4	1,9	1,5	1,2	1,0	0,9	1,0	0,6	1,3	1,0	0,4	0,9	0,9	0,6	0,7	0,6	1,1	0,7
Vin, internet	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1	0,5	0,2	0,8	0,8	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7
Sprit, hembränd	1,7	1,7	1,5	1,5	1,2	0,9	0,7	0,6	0,6	0,8	0,9	0,8	0,6	0,6	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.

a) Inkluderar även försäljning på restaurang, cirka 1 % av den totala folkölsförsäljningen.

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Bilaga 2. Material och metod

Monitormätningarnas utgångspunkter

I Monitormätningarna summeras uppgifter om den registrerade alkoholförsäljningen med uppgifter om den oregistrerade anskaffningen. Den oregistrerade delen beräknas med hjälp av en kontinuerligt pågående frågeundersökning. För att minska effekterna av olika faktorer som kan snedvrider svaren i undersökningen, utgår den från fyra huvudprinciper:

1. Undvikande av mått på konsumtionsplanet

En av anledningarna till att frågor om konsumtion undviks är att respondenterna kan ha svårigheter med att avgöra ursprunget till de drycker de konsumerar. Mätningarna avser således anskaffning och inte konsumtion av alkohol. Uppgifterna om anskaffning används däremot som indikator på konsumtionen eftersom det som anskaffas förr eller senare konsumeras. Över en längre tidsperiod är konsumtionen i princip densamma som anskaffningen på regional och nationell nivå. Det bör dock nämnas att i frågeundersökningen ställs även direkta frågor om konsumtion av olika alkoholdrycker (oberoende av anskaffningskälla). På så sätt kan konsumtionen i olika grupper av befolkningen studeras. Resultaten baserade på dessa frågor redovisas i separata rapporter, se CAN:s hemsida.

2. Kort observationstid

För att i möjligaste mån undvika glömskeeffekter och teleskopering är det viktigt med så kort observationstid som möjligt. (Teleskopering innebär att respondenten förstorar ovanliga händelser eller förflyttar fram dem över tid.) I undersökningen avser därför frågorna respondenternas anskaffning under de senaste 30 dagarna.

3. Mätning på aggregerad nivå

Frågorna i mätningarna i den här delen avser anskaffning av alkoholdrycker, där summan av de oregistrerade delmängderna summeras med de registrerade. Det innebär att resultaten avser utvecklingen av konsumtionen på aggregerad, nationell eller regional nivå, och således inte på individnivå.

4. Uppräkning av självrapporterade uppgifter

De oregistrerade mängderna som fångas in av mätningarna är, av olika skäl, lägre än de faktiska nivåerna. I syfte att korrigera för detta görs vissa uppräkningskorrigeringar av de beräknade delmängderna. Dessa uppräkningskorrigeringar baseras på frågor om hur mycket alkohol respondenterna har köpt på Systembolaget. Dessa uppgifter jämförs med den faktiska försäljningen på Systembolaget. Skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp och Systembolagets faktiska försäljning används för att beräkna en kvot per alkoholdryck, en uppräkningsfaktor. Denna faktor ligger till grund för uppräkning av de angivna mängderna resandeinförd alkohol, köp av smugglad alkohol, köp via internet samt hemtillverkning av vin och öl. I uppräkningskorrigeringen tas också hänsyn till att de olika oregistrerade delmängderna i varierande utsträckning är koncentrerade till dem som dricker allra mest (problem-drickare). Det är en grupp som är överrepresenterad i bortfallet.

Mätprocedur och urvalsmetod

Urvalet av personer till Monitormätningarnas frågeundersökning är sedan 2013 individbaserat och både fasta telefonnummer och mobilnummer används. Urvalet sker ur PAR-konsument, som är en databas med samtliga, för undersökningar, tillgängliga telefonabonnenter med fasta eller mobila abonnemang. Åldersintervallet för intervjupersonerna i urvalet är 17–84 år.

Urvalsramen för undersökningen är egentligen personer 17–84 år folkbokförda i Sverige som kan genomföra en intervju på svenska. Någon sådan detaljerad urvalsram med telefonnummer till samtliga dessa finns dock inte. PAR-konsument når 5,6 miljoner individer i den åldersgruppen. Det motsvarar 70 % av de personer i åldersgruppen som är folkbokförda i Sverige. Exakt hur många av dessa som faktiskt bor i landet och är svensktalande är dock inte möjligt att klargöra.

PAR-konsument är hämtat ur en större databas som heter SPAR. Den databasen täcker alla mantalsskrivna personer i landet. Idealiskt vore att använda denna databas som urvalsram istället, för att med hjälp av postala brev även nå personer utan listat telefonabonnemang och be dem uppge ett telefonnummer som intervjun kan genomföras på. Detta alternativ är dock inte genomförbart av ekonomiska skäl, eftersom urvalet i denna undersökning är mycket stort. Dessutom skulle problemet med att klargöra hur många av de i Sverige folkbokförda personerna som egentligen ingår i den faktiska urvalsramen fortfarande vara olöst.

Ett nytt urval börjar användas varje vecka. Varje veckourval bearbetas under en fyra-veckorsperiod, vilket också innebär att sökperioden för att nå en individ uppgår till fyra veckor. Ett nytt veckourval tillkommer således varje vecka, vilket innebär att fyra veckourval bearbetas parallellt. Antalet uppringningsförsök uppgår till maximalt 30 under en fyraveckorsperiod, men i praktiken görs ungefär 20 försök hos dem som inte nås. Antalet uppringningsförsök är störst under den första veckan, för att successivt minska under de kommande veckorna. Efter att vid ett specificerat antal tillfällen försökt att nå en respondent på den fasta telefonen, byts nummer till mobiltelefonen och vice versa. Detta byte gäller av naturliga skäl endast de som har registrerade nummer till både fast och mobilt abonnemang.

Intervjuprocessen pågår kontinuerligt och intervjuer genomförs under alla veckodagar. Totalt genomförs ungefär 350 intervjuer per vecka, vilket motsvarar drygt 18 000 per år. Den genomsnittliga intervjutiden uppgår till ungefär sju minuter. Totalt har ungefär 350 000 personer intervjuats i Monitormätningarna sedan starten under år 2000 till och med 2019.

Under 2019 uppstod ett fel i urvalsprocessen som innebar att sjutton- och artonåriga respondenter var kraftigt underrepresenterade. På grund av det imputerades samtliga respondenter i dessa åldersgrupper från 2018 års undersökning till den undersökning som avsåg 2019.

Undersökningens bortfall och viktning

Alla uppgifter som avser anskaffning av alkohol, som inte sålts genom de i Sverige registrerade försäljningskanalerna, är beräknade med hjälp av resultaten från den ovan beskrivna frågeundersökningen. Det gäller resandeförsel, köp av smugglad alkohol, hemtillverkning

och köp via internet. Bortfallet har ökat, vilket har varit en generell utveckling för den här typen av undersökningar. Under studiens första år, fram till 2004, uppgick bortfallet till ungefär 40 %. Därefter steg det till över 50 % under åren 2007–2008, till ca 65 % år 2013, 67 % år 2014, 73 % år 2015 och 74 % under åren 2016 till 2018. Under 2019 var det 72 %. Framförallt har andelen deltagande unga vuxna minskat, samtidigt som andelen äldre har ökat.

Viktning av respondenternas svar i datamaterialet är ett sätt att korrigera för en sådan skevhet i representativitet. I detta fall genom att svaren från yngre personer räknas upp med en vikt överstigande 1,0, eftersom de är underrepresenterade bland dem som deltagit i undersökningen, samtidigt som de äldre får en vikt som är lägre än 1,0 eftersom de är överrepresenterade. De som deltar i undersökningen viktas med hänsyn till variablerna kön, ålder och region (H-region). H-regioner mäter invånartäthet i kommunerna, från storstad till glesbygd. Vid skapandet av denna viktvariabel används en så kallad viktmatris, där ålder är indelad i fem kategorier, variabeln H-region i tre kategorier och kön i två kategorier.

Det är dock viktigt att poängtera att antalet intervjuade personer alltid uppgår till ungefär 1 500 varje månad. Det som definieras som bortfall i undersökningen är gruppen av personer som av olika skäl inte gått att nå för intervju eller som inte velat ingå i undersökningen. Denna grupp har alltså ersatts av andra respondenter som intervjuats istället.

Trots den lägre svarsfrekvensen har undersökningens täckningsgrad vad gäller respondenternas köp på Systembolaget varit stabil under senare år, och till och med ökat.

Registrerad försäljning

De i Sverige registrerade försäljningskanalerna består av försäljning på Systembolaget, av folköl i livsmedelsbutiker och av servering på restauranger. Uppgifterna om försäljningen på Systembolaget erhålls direkt från Systembolaget. Försäljning på restauranger baseras på partihandlarnas rapporterade uppgifter som publiceras av Folkhälsomyndigheten.

Det förekommer dock ett visst bortfall i partihandlarnas redovisning till Folkhälsomyndigheten, vilket innebär att de publicerade uppgifterna om restaurangförsäljningen kan vara behäftade med en viss underskattning. Hur stor denna felkälla kan vara är emellertid oklart.

Försäljningen av folköl beräknas av företaget Delfi Marknadspartner AB, på uppdrag av Sveriges Bryggerier. Delfi redovisar uppgifter om försäljning från de företag som ingår i deras undersökningar, vilket är den övervägande majoriteten. För övriga företag görs en uppskattning. Detta innebär att det, även för den uppgivna folkölsförsäljningen, finns en viss felmarginal. I de uppgifter om folkölsförsäljningen som publiceras i den här rapporten ingår även den försäljning som sker på restauranger eller på andra serveringsställen. Den delen uppgår till knappt 1 % av den totala folkölsförsäljningen och redovisas inte separat.

Dryckeskategorin ”cider och blanddrycker” särredovisas inte i den officiella restaurangstatistiken. Dessa drycker redovisas i respektive huvudkategori istället, det vill säga som sprit, vin eller starköl. Detta får till följd att uppgifterna om total anskaffning av cider inte ger en fullständig bild av konsumtionen av dessa drycker i landet. I dryckeskategorin ”cider” i den här rapporten, ingår även så kallade blanddrycker och ”alkoläsk”.

Oregistrerade delmängder

Resandeförsel och smugglade alkoholdrycker

De oregistrerade delmängderna består av resandeförsel, köp av smugglade alkohol, köp via internet och hemtillverkning. Det är väsentligt att skilja på alkohol som förs in i landet i samband med resor, så kallad resandeförsel, och den som smugglas in i landet i syfte att säljas vidare. Den avgörande skillnaden är om införseln sker i kommersiellt syfte eller inte. Det vill säga, om de införda dryckerna förs in i landet för eget bruk eller för att säljas vidare på den illegala marknaden i syfte att tjäna pengar på hanteringen (SFS 2000:1225, Lag om straff för smuggling; SFS 2010:1622, Alkohollag).

I Monitormätningarna beräknas därför mängden resandeförd alkohol på basis av frågor om hur mycket resenärer tagit med sig vid inresor till Sverige. Anskaffningen av smugglad alkohol till Sverige mäts med frågor om köp av alkoholdrycker som någon eller några personer fört in i landet i syfte att sälja vidare för att tjäna pengar. Det finns inte någon avsikt att i denna undersökning nå de personer som utför själva smuglingen, frågorna avser därför istället respondenternas köp av alkohol som smugglats in i landet.

För att beräkna resandeförseln ställs frågor om respondenternas resande. De som uppger att de rest in till Sverige från utlandet under de senaste 30 dagarna får uppge hur många gånger de har rest in i landet och om de förde med sig någon alkohol vid den senaste inresan. Den mängd resenären tog med sig vid den senaste resan multipliceras med antalet resor personen gjort under de senaste 30 dagarna. Om respondenten har rest och fört in alkoholen tillsammans med någon annan, divideras den införda mängden med det antal personer som förde med sig alkoholen. Detta görs för att undvika dubbelräkning.

Anskaffningen av smugglad alkohol beräknas genom att först fråga om de intervjuade personerna, under de senaste 30 dagarna, har köpt alkoholdrycker i Sverige som någon eller några personer fört in i landet i syfte att säljas vidare för att tjäna pengar. Om så är fallet, ställs ytterligare frågor om antalet gånger respondenten köpt smugglad alkohol under de senaste 30 dagarna och vilka mängder det rörde sig om den senaste gången. Den mängd personen köpte senaste gången multipliceras med antal gånger smugglad alkohol har köpts. Både frågor om resandeförsel och köp av smugglad alkohol ställs separat för sprit, vin, starköl och cider. (Vin är uppdelat på vanligt vin och starkvin när det gäller resandeförsel, men inte när det gäller köp av smugglad alkohol. Frågorna om köp av smugglad cider började ställas under 2010.)

Det är i praktiken fri införsel i samband med resor så länge de införda mängderna är för privat bruk. För att skilja på resandeförsel och smuggling i Monitormätningarna behövs dock en övre gräns för hur mycket alkohol som kan definieras som "för privat bruk". Det finns inte någon självklar sådan gräns. Däremot finns de av EU angivna indikativa nivåerna som kan användas för detta ändamål. Dessa nivåer är 10 liter sprit, 20 liter starkvin, 90 liter vin (inklusive cider), samt 110 liter starköl per inresa (rådets direktiv 92/12/EEG).

Dessa nivåer kan dock överskridas om införseln är för privat bruk, vilket innebär att de inte är användbara för att skilja på resandeförsel och smuggling. På grund av detta används högre nivåer i Monitormätningarna. Dessa nivåer är 40 liter sprit, 75 liter starkvin, 150 liter vin, 300 liter starköl och 300 liter cider. Valet av dessa nivåer kan diskuteras. En övre gräns måste dock finnas för att undvika att införda mängder först definieras som resandeförsel och i ett senare skede även som köp av smugglad alkohol, vilket skulle kunna leda till dubbelräkning.

Även när det gäller köp av smugglad alkohol, används gränser för hur mycket en person kan köpa under en 30-dagarsperiod. Anledningen till detta är att det kan finnas ett eller flera grossistled i hanteringen, samtidigt som frågorna i undersökningen endast avser mäta de mängder som köpts för eget bruk. Gränserna är desamma som för resandeförseln och används även vid köp via internet.

Hemtillverkning

Beträffande hembränd sprit ställs inte frågor om anskaffning utan om själva konsumtionen. De konsumerade mängderna hembränd sprit mäts, dels genom frågor om konsumtion av sprit totalt sett under den senaste 30-dagarsperioden, och dels genom frågor om konsumtion av hembränd sprit under samma period. Andelen hembränd sprit av den totala spritkonsumtionen (p) används sedan för att beräkna den totala konsumtionen av hembränt på nationell nivå enligt följande ekvation: $T = \text{ÖS} + pH \cdot T$. I ekvationen står T för den totala spritkonsumtionen i landet, $pH \cdot T$ är andelen hembränt av den totala spritkonsumtionen. Konsumtionen, eller mer korrekt anskaffningen, av all övrig sprit betecknas med ÖS (försäljning på Systembolaget och restaurangerna samt de beräknade delmängderna oregistrerad sprit). Tecknet $\cdot$ i ekvationen är ett multiplikationstecken.

Frågorna angående hemtillverkade mängder vin och öl avser mängder färdigställda drycker under de senaste 30 dagarna.

Köp via internet

Frågor om köp via internet under de senaste 30 dagarna började ställas 2006. De resultat som redovisas baseras på frågor om mängden beställda drycker, uppdelad på sprit, vin, starkvin, starköl och från och med 2010 även cider. De beställda mängderna den senaste gången multipliceras med antalet gånger respondenten beställt alkohol via internet under de senaste 30 dagarna. Frågorna gäller inte köp via internet hos Systembolaget.

Extremvärden

Det kan av olika skäl förekomma extremvärden i datamaterialet. Det kan bland annat bero på att de intervjuade personerna har uppgivit felaktiga uppgifter eller på manuella felkodningar. Det är viktigt att korrigera för dessa extremvärden, eftersom de beräknade volymerna annars kan bli missvisande. Det gäller speciellt de mindre delmängderna. Ett exempel på detta är orimliga uppgifter om antal resor eller köp. I Monitormätningarna används därför ett tak på 20 resor, 20 köp av smugglad alkohol och 20 köp på Systembolaget under den senaste 30-dagarsperioden. Vid beställningar på internet används ett tak på 10 under samma period. Ett annat exempel är den övre gräns på 10 liter, som används som gräns för hur mycket en resenär kan föra med sig vid resor med flyg. Större volymer än så har inte ansetts rimliga för det färd sättet.

Under 2015 infördes en "varningsruta" på intervjuarnas skärmar som visas när höga värden noteras vid intervjuer. Dessa varningar innebär att intervjuaren på ett diskret sätt ska kontrollera att rätt mängd, eller antal, noteras.

Standardisering för ålder och alkoholhalter

Enligt internationell praxis beräknas normalt per capita-konsumtionen av alkohol per invånare 15 år och äldre. Detta beror på att befolkningsstrukturen kan skilja sig åt mellan länder, liksom mellan olika tidsperioder inom ett och samma land. Denna praxis tillämpas även i Monitormätningarna. När det gäller den registrerade konsumtionen har all försäljning i landet räknats om till liter ren (100 %) alkohol. Denna summa har i sin tur dividerats med antalet personer i befolkningen som var 15 år och äldre den 31/12 respektive år. År 2019 uppgick antalet invånare som var 15 år och äldre till 8 492 768 personer.

När det gäller Monitormätningarna är det emellertid inte lika enkelt att beräkna motsvarande uppgifter per invånare 15 år och äldre. Mätningarna inkluderade nämligen under perioden 2001–2013 personer i åldrarna 16–80 år och därefter 17–84-åringar.

I korthet korrigeras detta genom användningen av uppräkningsfaktorerna. Dessa faktorer utgår från relationen mellan de intervjuade personernas självrapporterade köp på Systembolaget, och Systembolagets faktiska försäljningsvolym, som inkluderar alla köp oavsett kundernas ålder. I uppräknningen anpassas på så sätt Monitormätningarnas snävare åldersintervall till Systembolagets bredare (se nästa avsnitt). För ytterligare information hänvisas till CAN-rapport 140 (Leifman & Trolldal, 2014a).

I resultatavsnittet redovisas de olika delmängderna anskaffad alkohol per invånare 15 år och äldre med två decimaler. Syftet är att synliggöra förändringar i anskaffningen av relativt små delmängder på ett bättre sätt, jämfört med om färre decimaler användes. Denna exakthet bör dock tolkas med viss försiktighet.

När respondenternas svar på frågorna om resandeförsel, köp av smugglad alkohol och så vidare sammanställs, erhålls mängderna av respektive dryck i volymliter. För att kunna jämföra dessa delmängder med varandra och över tid, och för att kunna summera den totala mängden anskaffad alkohol, räknas alla volymer om till antal liter i ren alkohol. Vid dessa beräkningar används Systembolagets alkoholhalter, baserade på deras försäljning av respektive typ av dryck respektive år. Resultaten uttrycks i liter ren (100 %) alkohol.

När det gäller försäljningen på restauranger med serveringstillstånd, används Systembolagets alkoholhalter för de kategorier som Folkhälsomyndigheten använder i redovisning av restaurangförsäljningen.

Uppräkning av de självrapporterade oregistrerade delmängderna

Monitormätningarna syftar till att redovisa både trender och nivåer i alkoholanskaffningen totalt, och för de olika delmängderna. Det är dock väl känt inom forskningen att svar på intervjufrågor om köp och konsumtion av alkohol inte ger en korrekt bild av de verkliga köpta och konsumerade nivåerna. Av olika skäl uppger de intervjuade personerna ofta lägre konsumerade och köpta volymer än de faktiska, se till exempel Kühlhorn m.fl., (1999), Ramstedt (2010) och Ramstedt m.fl., (2013).

Täckningsgrader

För att få ett mått på denna underskattning som beskrevs ovan, ingår det i Monitormätningarnas frågeundersökning frågor om de intervjuade personernas köp av alkohol på Systembolaget. Dessa frågor har ställts sedan årsskiftet 2007/2008. Svaren på dessa frågor jämförs med Systembolagets faktiska försäljning.

Generellt sett är respondenternas uppgivna köp på Systembolaget lägre än den faktiska försäljningen. Detta kan antas bero på social önskvärdhet, att de intervjuade personerna glömt hur mycket de köpt och på att de personer som ingår i bortfallet kan ha köpt mer på Systembolaget än de som besvarade frågorna.

Skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp på Systembolaget och Systembolagets faktiska försäljning benämns täckningsgrad. Denna täckningsgrad mäts i procent, det vill säga, de självrapporterade mängderna köpt alkohol på Systembolaget i procent av de faktiska sålda mängderna. Täckningsgraden beräknas för de olika dryckeskategorierna.

Det finns en betydande samvariation mellan respondenternas uppgivna köp och den faktiska försäljningen på Systembolaget. Täckningsgraden är högst för vin följt av starköl och sprit (se även Leifman & Trolldal 2014b).

Eftersom huvudsyftet med Monitormätningarna är att få en bild av den totala konsumtionen i landet är tanken att de uppmätta täckningsgraderna för de olika dryckerna kan användas som utgångspunkt för att korrigera nivåerna för de oregistrerade delmängderna, det vill säga resandeförsel, köp av smugglad alkohol, hemtillverkning respektive internetköp. Ett annat skäl till att korrigera respondenternas uppgifter är att kunna jämföra de olika delmängderna med varandra, och då måste dessa vara korrekt uppräknade. Det gäller inte minst vid jämförelser mellan de självskattade delmängderna oregistrerad alkohol och de registrerade delmängderna.

I CAN-rapport 140 (Leifman & Trolldal, 2014a) redovisades statistiskt säkerställda samband mellan respondenternas uppgivna köp och den faktiska försäljningen varje månad. Pearson's korrelationskoefficient var 0,69 för sprit, 0,75 för starköl och 0,78 för vin per månad under perioden 2008–2012.

I en revidering av tidigare beräknade nivåer (2001–2012) skattades täckningsgraderna för de olika dryckerna under hela den då aktuella perioden med hjälp av tidsserieanalys. De förväntade värdena på täckningsgraderna applicerades på de olika åren under perioden med åren 2008 och 2009 som basår. (Se Leifman & Trolldal (2014a) för en detaljerad beskrivning.)

Från och med år 2013 beräknas täckningsgraderna på ett annorlunda sätt. För åren 2013 och 2014 används genomsnittet för de två senaste åren som utgångspunkt för beräkningarna och sedan 2015 de tre senaste åren. I tabell 16 redovisas täckningsgraderna för de olika dryckerna för åren 2017–2019, genomsnittet för dessa år och de beräknade uppräkningsfaktorerna.

De genomsnittliga täckningsgraderna är lägst för sprit följt av starköl, vin och cider. Detta innebär att uppräkningsfaktorn bör bli högst för sprit och lägst för cider.

Tabell 16. Täckningsgrad i procent, självrapporterade köp och faktisk försäljning på Systembolaget åren 2017–2019, samt beräknad uppräkningsfaktor.

	Sprit	Starkvin	Vin	Starköl	Cider
2017	64,4	156,1	86,0	71,4	99,3
2018	62,8	154,5	82,9	70,7	87,8
2019	61,0	98,1	80,5	69,6	111,6
Genomsnitt 2017–2019	62,7	136,2	83,1	70,6	99,6
Uppräkningsfaktorer 2019	1,59	0,77	1,20	1,42	1,04

Starkvinet uppvisade en täckningsgrad på i genomsnitt 136,2 %. Det innebär att respondenterna har överskattat sina köp av starkvin på Systembolaget. Detta beror med stor sannolikhet på att respondenterna definierar vissa typer av vin som starkvin. För starkvinet innebär respondenternas överskattning av sina köp att en nedräkningsfaktor istället används.

Av tabellen framgår att respondenternas uppgivna köp av starköl på Systembolaget motsvarar 70,6 % av den faktiska försäljningen under åren 2017–2019. För att beräkna uppräkningsfaktorn divideras 1 med täckningsgraden. För starkölets del blir beräkningen därför $1/0,706$ vilket är 1,42. (Det är med andra ord det inverterade värdet av täckningsgraden som används som uppräkningsfaktor.) Uppräkningsfaktorn för de övriga dryckerna blir 1,59 för sprit, 1,20 för vin och 1,04 för cider. Nedräkningsfaktorn för starkvin blir på motsvarande sätt 0,77. Dessa korrektionsfaktorer utgör grunden för den uppräkning som görs för de olika delmängderna av oregistrerad alkohol.

I tabell 17 redovisas de oregistrerade delmängderna före uppräkningen. Av tabellen framgår tydligt den kraftiga ökningen mellan 2001 och 2004 och den därpå följande kraftiga nedgången. För all införsel är nivåerna i slutet av tidsperioden lägre än i början. Det är således dessa siffror som är utgångspunkten för våra analyser, men de måste, i enlighet med resonemanget ovan, räknas upp för att bättre stämma överens med de verkliga nivåerna oregistrerad alkohol i Sverige.

Det är i detta sammanhang viktigt att poängtera att alla frågor om anskaffning av drycker från olika källor i undersökningen är väldigt lika. De är således uppbyggda kring den senaste gången respondenten köpt, eller på annat sätt anskaffat, alkohol multiplicerat med antal gånger under de senaste 30 dagarna. Detta gäller även frågorna om köp på Systembolaget, vilket är en förutsättning för att kunna använda sig av systembolagsfrågorna som bas för uppräkning av de oregistrerade delmängderna.

När det gäller Systembolagets försäljning har det dock visat sig att en del av den sker till norska invånare som gör köp i Sverige. Systembolaget har uppskattat denna gränshandel till ungefär 5 % av den totala försäljningsvolymen (2014). Denna mängd har därför exkluderats i de försäljningsmängder som varit utgångspunkten för beräkningen av de olika täckningsgraderna och uppräkningsfaktorerna, eftersom endast svensktalande telefonabonnenter som bor i Sverige ingår i urvalet till Monitormätningarnas frågeundersökning. I de sålda volymer registrerad alkohol som redovisas i rapporten ingår däremot all försäljning, oberoende av vilka som köpt dryckerna.

Tabell 17. Skattad årlig resandeförsel, köp av smugglad alkohol, hemtillverkning och internethandel. Per dryck och anskaffningskälla utan korrigeringar. Antal miljoner volymliter 2001–2019.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Införsel																			
Sprit	10,5	10,6	14,5	19,3	16,5	14,3	14,4	13,8	10,1	10,8	10,1	9,1	11,0	8,6	8,7	8,0	9,0	7,0	7,1
Starköl	52,8	55,1	57,4	71,6	58,1	48,0	42,2	49,4	36,2	32,5	34,4	31,1	34,6	28,7	26,5	27,9	36,2	27,9	32,7
Vin	25,5	28,3	31,1	36,0	29,9	20,1	21,6	20,6	15,6	13,4	16,5	15,0	16,0	13,2	11,6	11,6	14,1	10,6	12,1
Starkvin	3,2	4,1	3,3	4,0	3,0	4,0	2,3	1,7	1,2	0,9	0,8	1,1	0,7	0,8	0,6	0,7	0,9	0,9	0,5
Cider	.	.	.	.	.	2,0	1,6	3,7	1,9	1,5	3,6	1,4	1,8	1,3	3,4	1,7	2,3	1,3	2,1
Köp av smugglat																			
Starköl	16,2	21,6	38,9	54,0	55,1	48,4	43,0	33,1	28,0	21,2	25,8	18,4	23,7	24,7	23,7	27,6	22,9	21,3	13,9
Sprit	2,8	3,4	2,7	4,1	5,6	5,6	3,0	2,8	3,4	2,6	1,6	2,1	2,1	1,5	2,0	1,6	1,4	1,3	0,8
Vin	1,6	2,1	4,7	4,4	4,9	4,5	3,6	3,7	3,9	2,0	0,9	1,3	1,9	0,3	0,6	1,1	1,1	1,8	1,2
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,6	2,5	3,9	0,8	0,8	0,6	2,2	1,6	1,6
Internet																			
Vin	.	.	.	.	.	0,2	0	0,2	1,4	0,6	2,4	1,1	4,0	3,9	3,1	3,5	3,6	2,9	3,4
Sprit	.	.	.	.	.	0,3	0,1	0,2	0,3	0,1	0,6	0,2	1,0	0,4	0,3	0,4	0,5	0,6	0,3
Starköl	.	.	.	.	.	1,3	0,5	0,1	0,1	0	0,2	1,0	2,6	2,5	1,4	1,5	0,9	1,6	1,1
Starkvin	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0
Cider	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	1,6
Hem-tillverkning																			
Vin	9,2	14,3	11,7	9,8	7,4	5,7	5,2	5,3	3,2	6,6	5,3	2,1	4,8	4,6	3,0	3,2	3,0	5,2	3,4
Starköl	1,1	2,1	1,3	2,2	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	3,2	7,8	6,0	9,5	7,8	7,4
Sprit	2,8	2,8	2,5	2,4	1,7	1,4	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	0,5	0,6	0,9	0,9	0,7

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Bortfall av problemdrickare

Utgångspunkten för korrigeringarna är att respondenterna underrapporterar de olika oregistrerade delmängderna (resandeförsel, köp av smugglad alkohol, hemtillverkning och internetköp) lika mycket som de underrapporterar köpen på Systembolaget. Det är emellertid inte säkert att underrapporteringen är densamma för de olika oregistrerade delmängderna som den är för alkoholköpen på Systembolaget. Detta kan till viss del testas och korrigeras.

Uppräkningsfaktorerna (redovisade i tabell 16 och också nedan benämnda som kvoter) kan nämligen delas upp i två delar. Den första delen är kopplad till bland annat glömska och social önskvärdhet hos respondenterna generellt. Den andra delen beror på effekterna av att de personer som dricker allra mest är överrepresenterade i bortfallet, vilket svenska studier har visat. Denna grupp kallas fortsättningsvis för ”problemdrickare” (Kühlhorn, m.fl., 1999; Leifman, 2000). Eftersom konsumtionen är så pass hög i denna grupp, och möjligen också anskaffningen av oregistrerade delmängder, är det av stor vikt att särskild hänsyn tas till denna grupps andel av de olika delmängderna.

Den första delen av uppräkningsfaktorerna antas i Monitormätningarna vara lika stor för de olika oregistrerade delmängderna som den är på Systembolaget. Men den andra delen kan dock skattas någorlunda för respektive oregistrerad dryckesspecifik delmängd (här införsel, köp av smugglat och hembränt). De slutgiltiga uppräkningsfaktorerna blir därför något annorlunda (högre eller lägre) än vad de uppräkningsfaktorerna som bara baseras på uppgivna köp och faktisk försäljning på Systembolagets visar i tabell 16.

Det första steget blir därför att skatta hur stor del av uppräkningsfaktorerna, enligt tabell 16, som beror på problemdrickarnas överrepresentation i bortfallet. Dessa beräkningar baseras alltså på data över respondenternas uppgivna köp på Systembolaget relaterat till faktisk försäljning på Systembolaget.

I tidigare studier har det antagits att andelen problemdrickare i befolkningen är 3 % men att endast 1 % nås i den här typen av undersökningar (Kühlhorn, m.fl., 1999; Leifman, 2000). Detta antagande används även i de här beräkningarna. När andelen problemdrickare räknas upp från 1 % till 3 % ökar täckningsgraden och den ursprungliga uppräkningskvoten sjunker i motsvarande grad. Skillnaden mellan den ursprungliga och den nya kvoten skulle enligt detta resonemang alltså bero på bortfallet av problemdrickare. Om den ursprungliga uppräkningsfaktorn är 1,7 och den nya beräknas till 1,5 är skillnaden däremellan (0,2) den del som beror på problemdrickarna är underrepresenterade bland de svarande. Kvoten 1,5 är alltså den del som endast har att göra med den allmänna underrapporteringen av de svarande respondenterna.

I de här beräkningarna definieras problemdrickarna som den procent av respondenterna i frågeundersökningen som dricker mest, enligt de uppgifter om självrapporterade konsumtion på individnivå som också ingår i Monitormätningarnas frågeundersökning.

Nästa steg är att beräkna hur stor del av de olika delmängderna som problemdrickarna svarar för och ställa denna del mot motsvarande andelar för Systembolagets drycker (enligt tabell 16). Om exempelvis problemdrickarna svarar för en lägre andel av den totala resandeförseln av sprit än vad de svarar för när det gäller köp av sprit på Systembolaget blir uppräkningskvoten som beror på problemdrickarna mindre än för Systembolaget (alltså mindre än 0,2) och den totala uppräkningskvoten blir lägre än 1,7. Om problemdrickarna till exempel svarar för 4,5 % av all resandeförsel av sprit men för 9 % av alla spritköp på

Systembolaget blir kvoten för resandeförsel 1,6 istället för 1,7 enligt följande beräkning: $0,2 \cdot (0,045/0,09) = 0,1$ och den totala uppräkningskvoten blir $1,5 + 0,1$, det vill säga 1,6.

Om istället problemdrinkarna svarar för en högre andel jämfört med motsvarande drycks andel på Systembolaget ska den totala uppräkningsfaktorn räknas upp. Så visar sig vara fallet för samtliga köp av de olika smugglade alkoholdryckerna. Om exempelvis problemdrinkarna svarar för 18 % av den sammantagna köpvolymer av smugglad sprit, ska denna ställas mot Systembolagets andel om 9 % (som ovan). Uppräkningskvoten på grund av problemdrinkarnas blir därmed $0,2 \cdot (0,18/0,09) = 0,4$. Den totala uppräkningskvoten blir då i detta fall 1,9 ($1,5 + 0,4$) istället för den ursprungliga 1,7 som enbart baserades på täckningsgraden på köpen på Systembolaget.

Om problemdrinkarnas andel av köp av en viss delmängd skulle vara exakt densamma som deras andel av köpen på Systembolaget av samma dryck, behålls den ursprungliga uppräkningsfaktorn för denna delmängd. Det skulle innebära att ingen korrigering av den ursprungliga uppräkningsfaktorn behöver genomföras. På detta sätt får vi alltså fram dryckesspecifika uppräkningskvoter för resandeförsel, köp av smugglat och för hembränt.

Även om principen bakom dessa korrigeringar är fullt rimlig, bör det beaktas att de bygger på vissa antaganden. För det första att andelen problemdrinkare i befolkningen är just 3 % och för det andra, att det inte har skett några betydande förändringar avseende i vilken utsträckning problemdrinkare når i denna typ av undersökning. Att avstå ifrån att göra någon korrigering alls bedömer vi dock vara ett betydligt sämre alternativ.

Hur ser det då faktiskt ut bland problemdrinkarna i Monitormätningarnas frågeundersökning? Den andel av de totala köpvolymer på Systembolaget som problemdrinkarna står för framgår av tabell 18. Exempelvis svarar denna grupp för 9,2 % av den totala mängden sprit som köpts på Systembolaget, 6,7 % av spritköpen, men endast för 3,0 % av det vin som köptes där. Om motsvarande andelar är lika stora för resandeförsel och köp av smugglat och hemtillverkning, behövs alltså ingen ytterligare korrigering av uppräkningsfaktorerna. Så är dock inte fallet. Den andel som problemdrinkarna svarade för när det gäller de aktuella delmängderna av oregistrerad alkohol redovisas också i tabell 18.

Det framgår av tabellen att andelarna resandeförd alkohol i gruppen problemdrinkare är lägre än deras motsvarande andelar av köp på Systembolaget. Problemdrinkarnas andelar av köp av smugglad sprit och starköl är däremot högre jämfört med deras andelar av köpen på Systembolaget. Även hembränd sprit är avsevärt mer koncentrerad till gruppen problemdrinkare jämfört med motsvarande andel av spritköpen på Systembolaget.

När det gäller resandeförseln betyder det att den delmängden ska räknas upp i mindre utsträckning än vad de initiala uppräkningskvoterna indikerade. Köp av smugglad alkohol ska däremot räknas upp i högre utsträckning än vad täckningsgraden för köp på Systembolaget anger.

Tabell 18. Andel av de aktuella delmängderna som problemdrickarna (den procent som dricker mest) svarade för i genomsnitt under treårsperioden 2017–2019.

	Sprit	Starköl	Vin
Systembolaget	9,2 %	6,7 %	3,0 %
Resandeförsel	3,0 %	1,3 %	3,5 %
Köp av smuglat	41,6 %	20,8 %	..
Hemtillverkning	70,8 %	..	..

Ingen fråga ställs om smuglat starkvin eftersom nivåerna bedöms som ytterst små.

Hemtillverkning av vin och öl, köp av smuglat vin och cider, resandeförsel av starkvin och cider samt internetköp: antalet respondenter med värden har varit för litet för att kunna genomföra meningsfulla analyser.

Sammanfattningsvis kan det dock konstateras att de nya korrigerade kvoterna, då hänsyn tagits till bortfallet av problemdrickare, blir högre för köp av smuglat. Det beror alltså på att köp av smuglad alkohol är mer koncentrerade till problemdrickarna än vad köpen på Systembolaget är. Däremot blir kvoterna lägre för resandeförseln, vilket beror på att denna införsel är mindre koncentrerad till problemdrickarna än vad Systembolagsköpen är. För en detaljerad beskrivning av dessa korrigeringar, se Leifman & Trolldal (2014a).

De dryckeskategorier som korrigeras för problemdrickarna på detta sätt är resandeförsel av sprit, starköl och vin, köp av smuglade sprit och starköl samt hemtillverkning av sprit. Övriga kategorier är så pass små att beräkningar av andelarna bland dem som dricker mest inte blir meningsfulla. För dessa kategorier används enbart den initiala uppräkningskvoten, utan ytterligare korrigeringar. Det gäller köp via internet, köp av smuglat vin och cider, resandefört starkvin och cider, samt hemtillverkning av vin och öl. De slutgiltiga kvoterna för samtliga delmängder redovisas i tabell 19.

Tabell 19. Uppräkningskvoter med utgångspunkt i täckningsgraden mellan självrapporterade köp och faktisk försäljning på Systembolaget, samt korrigering för koncentrationen av de olika delmängderna bland problemdrickarna, 2001–2019.

Kvoter	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Resandeförsäljning																			
Sprit	1,26	1,28	1,32	1,35	1,42	1,45	1,49	1,56	1,54	1,61	1,62	1,60	1,67	1,91	1,83	1,76	1,55	1,48	1,46
Starköl	1,28	1,28	1,29	1,31	1,31	1,33	1,30	1,31	1,27	1,27	1,25	1,31	1,35	1,36	1,33	1,31	1,31	1,32	1,32
Vin	0,93	0,94	0,95	0,98	1,00	1,01	1,02	1,06	1,06	1,11	1,12	1,12	1,15	1,17	1,16	1,16	1,15	1,16	1,18
Starkvin	0,67	0,68	0,69	0,73	0,73	0,73	0,69	0,69	0,67	0,68	0,68	0,74	0,74	0,86	0,93	0,96	0,83	0,70	0,77
Cider	.	.	.	.	.	1,24	1,25	1,27	1,19	1,18	1,18	1,33	1,33	1,40	1,35	1,38	1,18	1,15	1,04
Köp av smugglat																			
Sprit	1,32	1,41	1,52	1,60	1,63	1,63	1,67	1,77	1,71	1,79	1,86	2,05	2,28	2,43	2,31	2,01	2,11	2,13	2,38
Starköl	1,30	1,33	1,39	1,44	1,46	1,54	1,54	1,56	1,54	1,56	1,57	1,65	1,73	1,65	1,65	1,50	1,62	1,62	1,75
Vin	0,98	1,02	1,02	1,03	1,05	1,15	1,18	1,33	1,24	1,28	1,18	1,16	1,16	1,19	1,19	1,20	1,19	1,19	1,20
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,20	1,33	1,33	1,40	1,35	1,38	1,18	1,15	1,04
Hemtillverkning																			
Sprit ^{a)}	0,063	0,063	0,059	0,054	0,043	0,035	0,027	0,023	0,026	0,033	0,039	0,035	0,026	0,026	0,025	0,023	0,033	0,035	0,036
Starköl	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,44	1,44	1,47	1,46	1,43	1,41	1,39	1,42
Vin	0,93	0,94	0,96	0,97	0,99	1,00	1,03	1,06	1,06	1,09	1,10	1,16	1,16	1,19	1,19	1,20	1,19	1,19	1,20
Systembolaget																			
Sprit	1,37	1,40	1,43	1,45	1,50	1,52	1,57	1,65	1,65	1,72	1,73	1,85	1,85	2,03	1,97	1,90	1,71	1,62	1,59
Starköl	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,44	1,44	1,47	1,46	1,43	1,41	1,39	1,42
Vin	0,93	0,94	0,96	0,97	0,99	1,00	1,03	1,06	1,06	1,09	1,10	1,16	1,16	1,19	1,19	1,20	1,19	1,19	1,20
Starkvin	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,74	0,74	0,86	0,93	0,96	0,83	0,70	0,77
Cider	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,33	1,33	1,40	1,35	1,38	1,18	1,15	1,04

a) Avser den andel som den hembrända spriten svarar för av den totala spritkonsumtionen. Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

The logo for CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) features the letters 'C.A.N' in a bold, blue, sans-serif font. The letters are separated by small black dots.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum som arbetar för minskade skador av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom att följa konsumtions- och skadeutvecklingen och genom kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor, Monitormätningarna och Vanor och konsekvenser. Vi genomför även lokala och regionala undersökningar på uppdrag av kommuner och län. CAN är en ideell förening med medlemsorganisationer och med ombud i alla län. Läs mer om oss på www.can.se.